



## Äldrefrågor

---

### Sammanfattning

I betänkandet behandlas 60 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2014/15 som rör äldrefrågor. I betänkandet behandlas frågor om kvalitet, hälsa, boende, valfrihet, inflytande, kunskap och kompetens, äldreomsorg på det egna språket, stöd till anhöriga med utländsk bakgrund och våld mot äldre.

Utskottet avstyrker samtliga motionsyrkanden främst med hänvisning till pågående arbete på olika områden.

I ärendet finns 19 reservationer (M, SD, C, V, FP, KD).

# Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut .....	3
Redogörelse för ärendet .....	6
Utskottets överväganden .....	7
Kvalitet, trygghet, hälsa och boende .....	7
Valfrihet och inflytande .....	15
Kunskap och kompetens .....	19
Äldreomsorg på det egna språket och stöd till anhöriga med utländsk bakgrund .....	24
Våld mot äldre .....	28
Reservationer .....	31
1. Kvalitet, trygghet, hälsa och boende, punkt 1 (M) .....	31
2. Kvalitet, trygghet, hälsa och boende, punkt 1 (SD) .....	32
3. Kvalitet, trygghet, hälsa och boende, punkt 1 (V) .....	33
4. Kvalitet, trygghet, hälsa och boende, punkt 1 (FP) .....	33
5. Kvalitet, trygghet, hälsa och boende, punkt 1 (KD) .....	34
6. Valfrihet och inflytande, punkt 2 (M, C, FP, KD) .....	35
7. Valfrihet och inflytande, punkt 2 (V) .....	36
8. Övrigt om valfrihet och inflytande, punkt 3 (M) .....	37
9. Övrigt om valfrihet och inflytande, punkt 3 (SD) .....	37
10. Övrigt om valfrihet och inflytande, punkt 3 (KD) .....	37
11. Kunskap och kompetens, punkt 4 (M) .....	38
12. Kunskap och kompetens, punkt 4 (SD) .....	39
13. Kunskap och kompetens, punkt 4 (V) .....	39
14. Kunskap och kompetens, punkt 4 (FP) .....	40
15. Översyn av kunskapsläget, punkt 5 (M, C, FP, KD) .....	40
16. Äldreomsorg på det egna språket och stöd till anhöriga med utländsk bakgrund, punkt 6 (V) .....	41
17. Äldreomsorg på det egna språket och stöd till anhöriga med utländsk bakgrund, punkt 6 (FP) .....	41
18. Våld mot äldre, punkt 7 (SD, FP) .....	42
19. Våld mot äldre, punkt 7 (KD) .....	42
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag .....	44
Motioner från allmänna motionstiden 2014/15 .....	44

# Utskottets förslag till riksdagsbeslut

## 1. Kvalitet, trygghet, hälsa och boende

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:55 av Jimmy Ståhl (SD),

2014/15:164 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkande 4,

2014/15:248 av Carina Herrstedt (SD),

2014/15:360 av Lotta Finstorp (M),

2014/15:433 av Susanne Eberstein och Eva Sonidsson (S) yrkandena 1 och 2,

2014/15:803 av Lena Ek och Per Åsling (C),

2014/15:937 av Lena Hallengren och Christer Engelhardt (S),

2014/15:1455 av Carina Ohlsson (S),

2014/15:1611 av Barbro Westerholm m.fl. (FP),

2014/15:1909 av Göran Hägglund m.fl. (KD) yrkande 3,

2014/15:1954 av Krister Hammarbergh (M),

2014/15:2012 av Christian Holm och Jessica Polfjärd (M),

2014/15:2662 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkandena 6, 7, 9, 10, 15 och 20,

2014/15:2670 av Per Ramhorn och Hanna Wigh (SD) och

2014/15:2960 av Per Ramhorn m.fl. (SD) yrkande 13.

*Reservation 1 (M)*

*Reservation 2 (SD)*

*Reservation 3 (V)*

*Reservation 4 (FP)*

*Reservation 5 (KD)*

## 2. Valfrihet och inflytande

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:164 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkande 6,

2014/15:1281 av Sten Bergheden (M),

2014/15:1760 av Lars Hjalmered (M),

2014/15:1850 av Hans Rothenberg m.fl. (M) yrkande 27,

2014/15:1909 av Göran Hägglund m.fl. (KD) yrkande 1,

2014/15:1952 av Krister Hammarbergh (M),

2014/15:2030 av Teresa Carvalho m.fl. (S),

2014/15:2401 av Finn Bengtsson och Margareta B Kjellin (M) yrkandena 1 och 2,

2014/15:2431 av Anders W Jonsson (C),

2014/15:2454 av Emma Henriksson m.fl. (KD, M, C, FP) yrkandena 20 och 33,

2014/15:2662 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkande 16,

2014/15:2664 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkandena 5 och 12 samt

2014/15:2874 av Fredrik Schulte (M) yrkande 2.

*Reservation 6 (M, C, FP, KD)*

*Reservation 7 (V)*

### **3. Övrigt om valfrihet och inflytande**

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:1909 av Göran Hägglund m.fl. (KD) yrkande 4 och

2014/15:2662 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkande 14.

*Reservation 8 (M)*

*Reservation 9 (SD)*

*Reservation 10 (KD)*

### **4. Kunskap och kompetens**

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:164 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkandena 1, 2, 5 och 8,

2014/15:253 av Per Ramhorn (SD),

2014/15:1441 av Hannah Bergstedt (S),

2014/15:1450 av Lars Eriksson (S),

2014/15:2316 av Jan Björklund m.fl. (FP) yrkande 4,

2014/15:2662 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkandena 17 och 18 samt

2014/15:2791 av Roza Güclü Hedin m.fl. (S).

*Reservation 11 (M)*

*Reservation 12 (SD)*

*Reservation 13 (V)*

*Reservation 14 (FP)*

### **5. Översyn av kunskapsläget**

Riksdagen avslår motion

2014/15:2454 av Emma Henriksson m.fl. (KD, M, C, FP) yrkandena 16 och 17.

*Reservation 15 (M, C, FP, KD)*

### **6. Äldreomsorg på det egna språket och stöd till anhöriga med utländsk bakgrund**

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:23 av Nina Lundström (FP) yrkande 6,

2014/15:164 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkande 7 och

2014/15:1613 av Bengt Eliasson (FP) yrkandena 1–3.

*Reservation 16 (V)*

*Reservation 17 (FP)*

### **7. Våld mot äldre**

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:1051 av Barbro Westerholm (FP) yrkandena 1 och 2 samt

2014/15:2446 av Désirée Pethrus (KD) yrkande 2.

*Reservation 18 (SD, FP)*

*Reservation 19 (KD)*

Stockholm den 16 april 2015

På socialutskottets vägnar

*Emma Henriksson*

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Emma Henriksson (KD), Veronica Palm (S), Cecilia Widegren (M), Catharina Bråkenhielm (S), Finn Bengtsson (M), Mikael Dahlqvist (S), Anders W Jonsson (C), Jan Lindholm (MP), Amir Adan (M), Kristina Nilsson (S), Barbro Westerholm (FP), Karin Rågsjö (V), Hans Hoff (S), Yasmine Larsson (S), Sofia Fölster (M), Christina Östberg (SD) och Carina Herrstedt (SD).

## Redogörelse för ärendet

Utskottet behandlar i detta betänkande 60 motionsyrkanden som rör äldrefrågor och som väckts under den allmänna motionstiden 2014/15. En förteckning över behandlade förslag finns i bilagan.

# Utskottets överväganden

## Kvalitet, trygghet, hälsa och boende

### Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden bl.a. om alternativa boendeformer, äldres säkerhet, riskbruk hos äldre, social samvaro och kvaliteten på maten för äldre.

Jämför reservationerna 1 (M), 2 (SD), 3 (V), 4 (FP) och 5 (KD).

### Motionerna

I kommittémotion 2014/15:2662 av Cecilia Widegren m.fl. (M) begärs i yrkande 6 ett tillkännagivande om att stimulera kommuner att förbättra arbetet med att skapa fler alternativa boendeformer som är anpassade för äldre. I yrkande 7 begärs ett tillkännagivande om att under valperioden verka för fler sociala aktiviteter på boenden. I yrkande 9 begärs ett tillkännagivande om att under denna valperiod utreda hur vi kan motverka ensamhet och förbättra den sociala samvaron hos äldre. I yrkande 10 begärs ett tillkännagivande om att skyndsamt se över och öka antalet kontaktpunkter och mötesplatser för äldre. I yrkande 15 begärs ett tillkännagivande om att under denna valperiod införa fler valmöjligheter och olika typer av äldreboenden. I yrkande 20 begärs ett tillkännagivande om att under denna valperiod införa en riktad satsning på it inom äldreomsorgen.

I motion 2014/15:360 av Lotta Finstorp (M) begärs ett tillkännagivande om att göra en översyn av resultatet av satsningarna på trygghetsboenden.

I motion 2014/15:1954 av Krister Hammarbergh (M) begärs ett tillkännagivande om att stötta kommuner som gör förebyggande hälsobesök hos äldre över 75 år.

I motion 2014/15:2012 av Christian Holm och Jessica Polfjärd (båda M) begärs ett tillkännagivande om att förbättra samordningen av äldrevården. Motionärerna anser att det behövs en mer sammanhållen vårdkedja för att undvika såväl lidande som slöseri med resurser.

I kommittémotion 2014/15:2960 av Per Ramhorn m.fl. (SD) begärs i yrkande 13 att riksdagen beslutar om utökad registerkontroll inom sjukvård, äldreomsorg, psykiatri och inom särskilda boenden för funktionshindrade. I motion 2014/15:2670 av Per Ramhorn och Hanna Wigh (båda SD) begärs ett tillkännagivande till regeringen om att återkomma till riksdagen med en sådan lagändring.

I motion 2014/15:55 av Jimmy Ståhl (SD) begärs ett tillkännagivande om trygghet för de äldre i deras hem. Enligt motionären behöver anställda inom hemtjänsten en arbetsrelaterad identifikation eller klädsel.

I motion 2014/15:248 av Carina Herrstedt (SD) begärs ett tillkännagivande om att staten bör stimulera kommunerna att införa nyckelfri hemtjänst. Vid ankomsten till brukaren verifierar hemtjänstpersonalen sin identitet över Bluetooth mellan mobiltelefonen och låsenheten, vilket låser upp låset.

I motion 2014/15:803 av Lena Ek och Per Åsling (båda C) begärs ett tillkännagivande om ökad tillsyn av demensboenden.

I kommittémotion 2014/15:164 av Karin Rågsjö m.fl. (V) begärs i yrkande 4 ett tillkännagivande om att regeringen bör ge Socialstyrelsen i uppdrag att se över hur vård och omsorg i ordinära boenden kan kvalitetssäkras.

I kommittémotion 2014/15:1611 av Barbro Westerholm m.fl. (FP) begärs ett tillkännagivande om att förebygga och behandla riskbruk av alkohol bland åsrika personer, särskilt bland kvinnor. Enligt motionärerna behöver kommunerna skapa rutiner för omhändertagande av äldre med missbruksproblem. Alkoholskador hos äldre bör också förebyggas genom riktade preventiva insatser inom primärvården.

I partimotion 2014/15:1909 av Göran Hägglund m.fl. (KD) yrkande 3 begärs ett tillkännagivande om vikten av god kvalitet på maten.

I motion 2014/15:433 av Susanne Eberstein och Eva Sonidsson (båda S) begärs i yrkande 1 ett tillkännagivande om en nationell äldrehälsovård. Motionärerna anser att det behövs ett effektivt förebyggande arbete som ökar de äldres livskvalitet men även ger stora vinster samhällsekonomiskt. I yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om att inrätta äldreomsorgscentraler. Motionärerna anser att ett system liknande MVC och BVC för seniorer skulle leda till en effektivisering av vården och ge stora hälsovinster.

I motion 2014/15:937 av Lena Hallengren och Christer Engelhardt (båda S) begärs ett tillkännagivande om att låta förstärka de fysioterapeutiska insatserna för äldre. Fysisk aktivitet, träning och rehabilitering för äldre förebygger åldersrelaterad fysisk och psykisk försämring.

I motion 2014/15:1455 av Carina Ohlsson (S) begärs ett tillkännagivande om en kvalitetsplan för äldreomsorgen.

## **Gällande ordning**

### *Socialtjänstlagen*

Kommuner och landsting ska enligt 2 kap. 7 § socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, upprätta en individuell plan för att den enskilde som har behov av insatser från både socialtjänsten och från hälso- och sjukvården, ska få sina behov tillgodosedda.

Socialnämndens insatser för den enskilde ska enligt 3 kap. 5 § SoL utformas och genomföras tillsammans med honom eller henne och vid behov i samverkan med andra samhällsorgan och med organisationer och andra föreningar. Enligt 3 kap. 6 § samma lag bör socialnämnden genom hemtjänst, dagverksamheter eller annan liknande social tjänst underlätta för den enskilde att bo hemma och att ha kontakt med andra. Nämnden bör även i övrigt



tillhandahålla sociala tjänster genom rådgivningsbyråer, socialcentraler och liknande, social jour eller annan därmed jämförlig verksamhet. Enligt 3 kap. 7 § ska socialnämnden arbeta för att förebygga och motverka missbruk av alkohol och andra beroendeframkallande medel. Socialnämnden ska genom information till myndigheter, grupper och enskilda och genom uppsökande verksamhet sprida kunskap om skadeverkningar av missbruk och om de hjälpmöjligheter som finns.

Socialtjänstens omsorg om äldre ska enligt 5 kap. 4 § SoL inriktas på att äldre personer får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande (värdegrund). Socialnämnden ska vidare verka för att äldre människor får möjlighet att leva och bo självständigt under trygga förhållanden och ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra.

Socialnämnden ska enligt 5 kap. 5 § SoL verka för att äldre människor får goda bostäder och ge dem som behöver det stöd och hjälp i hemmet och annan lättåtkomlig service. Kommunen ska inrätta särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre människor som behöver särskilt stöd. Vidare ska den äldre personen, så långt som möjligt, kunna välja när och hur stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service ska ges. Sedan november 2012 är det möjligt för äldre personer som varaktigt lever tillsammans och som har sammanbott att kunna fortsätta att göra det, även när den enes behov kräver boende i en särskild boendeform för service och omvårdnad (4 kap. 1 c § SoL).

### *Hälso- och sjukvårdslagen*

Hälso- och sjukvården ska enligt 2 c § hälso- och sjukvårdslagen (1982:763), förkortad HSL, arbeta för att förebygga ohälsa. Enligt 3 b § HSL ska landstinget bl.a. erbjuda habilitering och rehabilitering. Detta gäller dem som är bosatta inom landstinget eller som är kvarskrivna enligt 16 § folkbokföringslagen (1991:481) och stadigvarande vistas där.

Enligt 3 f § HSL ska landsting och kommuner upprätta en individuell plan för att den enskilde, då denne har behov av insatser från både hälso- och sjukvården och från socialtjänsten, ska få sina behov tillgodosedda.

Varje kommun ska enligt 18 § HSL erbjuda en god hälso- och sjukvård åt dem som efter beslut av kommunen bor i en sådan boendeform eller bostad som avses i 5 kap. 5 § andra stycket SoL (rör äldre personer), 5 kap. 7 § tredje stycket SoL (rör personer med funktionsnedsättning) eller 7 kap. 1 § första stycket 2 SoL (sådana boendeformer som drivs i enskild regi). Av paragrafens andra stycke framgår att en kommun även i övrigt får erbjuda dem som vistas i kommunen hälso- och sjukvård i hemmet (hemsjukvård).

### *Förordningen (2007:159) om investeringsstöd till äldreboendestäder m.m.*

Sedan 2007 finns det ett investeringsstöd till äldreboendestäder som kan lämnas till de som bygger särskilda boendeformer för äldre, och sedan 2010 även till de som bygger trygghetsboendestäder för personer som fyllt 70 år. År 2011 beslutade

dåvarande regeringen att förlänga investeringsstödet för särskilda boendeformer och trygghetsbostäder t.o.m. 2014.

## **Bakgrund**

### *Kvalitet, trygghet och hälsa*

Inom socialtjänstens område pågår ett arbete med att utveckla de sociala tjänsterna genom en långsiktig kunskaps- och kvalitetsutveckling. Den förra regeringen har under 2011–2014 träffat årliga överenskommelser med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) om att förbättra vården och omsorgen om de mest sjuka äldre som syftar till att sjuka äldre ska kunna åldras i trygghet och självbestämmande med tillgång till vård och omsorg samt att genom ekonomiska incitament uppmuntra, stärka och intensifiera samverkan mellan kommuner och landsting för att få en mer sammanhållen vårdkedja. En nationell samordnare har lett satsningen. Statskontoret ska lämna en slutlig utvärdering av överenskommelserna senast den 1 september 2015.

Under 2007–2012 avsattes statliga stimulansbidrag för att stödja landsting i arbetet med att höja kvaliteten i vården och omsorgen om äldre personer. Från 2010 har medlen haft en mer prestationsbaserad utformning. Socialstyrelsen har i uppdrag att årligen följa upp satsningen. Enligt Socialstyrelsens redovisning i november 2013 har stimulansbidragen bidragit till att ge grupper av vård- och omsorgspersonal ökade kunskaper om personcentrerad omvårdnad, rehabiliterande arbetssätt, läkemedel för äldre, kost och nutrition samt vikten av ett socialt innehåll i de äldres dagliga liv. Kommuner och landsting har genomfört knappt 4 300 projekt med olika mål och innehåll som t.ex. möjlighet till fysisk träning, en trevligare måltidsmiljö och bättre utemiljöer i särskilda boenden. Ungefär två tredjedelar av projekten har permanentats och blivit en del av ordinarie verksamhet.

I samarbete med Folkhälsomyndigheten administrerade Socialstyrelsen under 2010–2013 försöksverksamheten Samverkansmodellen för ett hälsosamt åldrande som involverar landsting, kommuner och den ideella sektorn. I Seniorguiden, som vänder sig främst till beslutsfattare eller tjänstemän på olika nivåer inom landsting eller kommuner, redovisas samlad kunskap och ges inspiration för att främja ett hälsosamt åldrande. Utvärderingen 2013 visade bl.a. att regelbundna hälsokontroller med muntlig eller skriftlig återkoppling under ett år förbättrat hälsan hos målgruppen. Folkhälsomyndigheten fick under 2014 i uppdrag att genomföra fördjupade analyser och en 36-månaders uppföljning avseende försöksverksamheten. Uppdraget ska slutredovisas i januari 2016.

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:10) om förebyggande av och behandling vid undernäring, som gäller från den 1 januari 2015, ställer krav på rutiner inom sjukvården, äldreomsorgen och vissa boendeformer för personer med funktionsnedsättning. Som ett komplement till

föreskrifterna har Socialstyrelsen sedan tidigare tagit fram en vägledning – Näring för god vård och omsorg.

Enligt Socialstyrelsens rapport 2014 Vad tycker de äldre om äldreomsorgen, varierade andelen äldre som sammantaget var nöjda med sin äldreomsorg i landet mellan kommuner och mellan verksamheter. Vanligast var cirka fyra av fem äldre i en kommun totalt sett mycket eller ganska nöjda med sin hemtjänst eller sitt äldreboende. Samtidigt fanns det kommuner och verksamheter där fler än var tionde svarar att de var ganska eller mycket missnöjda. Enligt Socialstyrelsen syns tendenser till försämringar på frågor som hör till de viktigaste områdena för de äldres välbefinnande. Det gäller bl.a. förtroendet för personalen och upplevelsen av att känna sig trygg.

Under 2014 fick en särskild utredare i uppdrag att lämna förslag till åtgärder som främjar äldres hälsa, trygghet och självbestämmande (dir. 2014:2). Förslag ska lämnas på hur förutsättningarna för kommunernas och landstingens förebyggande arbete kan utvecklas och bidra till att främja äldre personers hälsa, trygghet och självbestämmande, hur den äldre befolkningens intresse att investera i sin egen hälsa kan påverkas, hur det förebyggande arbetet även kan bli en mer integrerad uppgift i all vård och omsorg för äldre och därigenom skjuta upp, dämpa eller undvika stora behov av vård och omsorg. Förslag ska även lämnas på hur det säkerhetsfrämjande arbetet bland äldre kan utvecklas för att skapa ökad trygghet och säkerhet för äldre. Slutligen ska utredaren lämna förslag till åtgärder för bättre och effektivare utförande av vård- och omsorgstjänster, i första hand genom ökat användande av teknologi inom omsorgen. Detta ska ske med bibehållen eller ökad – upplevd och faktisk – kvalitet. Utredaren ska t.ex. lämna förslag till åtgärder för att främja innovationer inom såväl organisering av vård och omsorg för äldre personer som inom förbättrade arbetssätt, medicinteknik och it-tjänster samt lämna förslag till vilka insatser som behövs för att föreslagna åtgärder ska tas emot och användas. Uppdraget ska redovisas senast den 15 december 2015.

Regeringen aviserar i budgetpropositionen för 2015 att utveckla nya mål och en ny inriktning för äldrepolitiken under 2015 inom ramen för framtagandet av en nationell kvalitetsplan.

I budgetbehandlingen 2015 beslutade riksdagen att avsätta medel för att ta fram en demensplan för att bl.a. främja ökade kunskaper om dessa sjukdomar och spridning av kunskaperna samt effektivare användning av befintliga resurser, att förlänga och förstärka investeringsstödet till trygghetsboende och särskilt boende för att främja tillgången till äldreboendestäder, att avsätta medel för att inrätta ett nationellt måltidslyft som premierar bl.a. de äldreboenden som satsar på bättre kvalitet på maten och ge fortsatt ekonomiskt stöd till kompetenscentrumet för måltider i bl.a. vård och omsorg, och att införa ett prestationsbaserat stimulansbidrag till landsting och kommuner som sluter en regional överenskommelse om samverkan för en förbättrad vård och omsorg om äldre (bet. 2014/15:SoU11, rskr. 2014/15:71).

Hem för vård eller boende enligt 6 kap. 1 § SoL som tar emot barn får inte anställa någon om det inte gjorts en kontroll av register som förs enligt lagen

(1998:620) om belastningsregister och lagen (1998:621) om misstankeregister avseende honom eller henne (se lagen [2007:171] om registerkontroll av personal vid sådana hem för vård eller boende som tar emot barn). I lagen (2010:479) om registerkontroll av personal som utför vissa insatser åt barn med funktionshinder finns motsvarande regler.

### *Boende*

Under 2012 gav den tidigare regeringen Socialstyrelsen i uppdrag att ge vägledning och följa upp bestämmelsen som gör det möjligt för äldre personer som varaktigt lever tillsammans och sammanbott att fortsätta att göra det även när den enes behov kräver boende i en särskild boendeform för service och omvårdnad (4 kap. 1 b § SoL). Uppdraget ska slutredovisas senast den 15 december 2015.

Boverket anger i rapporten *Utvärdering av investeringsstödet till äldreboendestäder* (2013:7) att stödet inte har lyckats öka det totala antalet platser i särskilda boendeformer, men att fler kommuner täcker behovet av platser i särskilda boendeformer i dag än när stödet infördes. Boverket föreslår bl.a. att åldersgränserna för trygghetsboenden sänks och att kravet på nytillskott i samband med ombyggnad av särskilda boendeformer tas bort.

Under 2014 fick en särskild utredare i uppdrag att lämna förslag på åtgärder som förbättrar och underlättar äldres bostadssituation (dir. 2014:44 *En förbättrad bostadssituation för äldre*). Uppdraget ska redovisas senast den 1 oktober 2015.

I budgetbehandlingen 2015 beslutade riksdagen att förlänga och förstärka investeringsstödet till trygghetsboende och särskilt boende för att främja tillgången till äldreboendestäder (bet. 2014/15:SoU1, rskr. 2014/15:71).

Statsrådet Åsa Regnér besvarade den 25 februari 2015 en skriftlig fråga (2014/15:236) från Margareta Cederfelt (M) om långa väntetider till äldreboende. Statsrådet svarade bl.a. följande:

Tillgången till bostäder för äldre är en central fråga för att klara den demografiska utvecklingen. Det gäller tillgången till ändamålsenliga bostäder såväl inom som utanför äldreomsorgen.

Utredningen om en förbättrad bostadssituation för äldre (dir. 2014:44) ska den 1 oktober 2015 lämna förslag på åtgärder som förbättrar och underlättar äldres bostadssituation. Syftet är att kunna tillgodose äldres bostadsbehov på den ordinarie bostadsmarknaden i alla delar av landet. Om bostadsbeståndet förbättras och anpassas för äldre kvinnor och män, kan det vara ett stöd i hanteringen av dessa utmaningar bl.a. för den kommunala äldreomsorgen. Fler anpassade bostäder för äldre kan öka antalet flyttkedjor, rörligheten på bostadsmarknaden och skjuta upp behovet av särskilt boende.

Regeringen har i budgetpropositionen för 2015 aviserat att en ny inriktning för äldrepolitiken bör utvecklas inom ramen för framtagandet av en Nationell kvalitetsplan för äldreomsorgen. Arbetet bör leda till tydliga prioriteringar för genomförandet av äldrepolitiken. Jag anser dessutom att det är viktigt att följa frågan om, och utvecklingen av äldres boende, både inom och utanför äldreomsorgen.

## Tidigare behandling

Socialutskottet såg i betänkande 2013/14:SoU11 Ett värdigt liv – äldrepolitisk översikt 2006–2014 positivt på de stora satsningar som har gjorts när det gäller att förbättra vården och omsorgen om de mest sjuka äldre med målet att få hemsjukvård, äldreomsorg, vårdcentral och sjukhusvård att samverka bättre kring de äldre. Till satsningen har knutits en nationell äldresamordnare. En del i detta arbete sker sedan 2010 genom regeringens årliga överenskommelser med Sveriges Kommuner och Landsting. Sammanfattningsvis konstaterade utskottet att ett omfattande arbete pågick på äldreområdet. Motionerna avstyrktes i den mån de inte var tillgodosedda med det anförda (s. 23–24, res. S, MP, V). Riksdagen följde utskottets förslag.

I nämnda betänkande behandlades även motioner om registerkontroll. Utskottet angav att bestämmelser om registerkontroll finns i socialtjänstlagen när det gäller anställning av personal till hem för vård eller boende. Riksdagen borde inte nu ta något initiativ med anledning av det som efterfrågas i motionerna. Motionerna avstyrktes (s. 25, 1 res. SD). Riksdagen följde utskottets förslag.

När det gäller investeringsstöd såg utskottet i samma betänkande allvarligt på att det råder brist på platser i särskilda boenden för äldre, men konstaterade samtidigt att det numera är fler kommuner som täcker behovet än när investeringsstödet infördes. Utskottet utgick från att Boverkets förslag om att sänka åldersgränsen för trygghetsboende och att ta bort kravet på nytilskott i samband med ombyggnad av särskilda boendeformer kommer att vara ett stöd för regeringens fortsatta arbete på området. Riksdagen borde därför inte ta några initiativ. Motionerna avstyrktes (s. 33, res. S och MP, SD, V). Riksdagen följde utskottets förslag.

## Utskottets ställningstagande

Det är utomordentligt viktigt att äldre känner trygghet med att vården och omsorgen fungerar och håller god kvalitet. Vården och omsorgen för äldre kvinnor och män ska bygga på en stabil och hållbar grund. Det kan konstateras att behoven av vård och omsorg kommer att öka under de närmaste decennierna på grund av den demografiska utvecklingen. Medborgarna lever allt längre, vilket får konsekvenser för befolkningens åldersstruktur. Den äldre delen av befolkningen ökar både i antal och andel.

Under de senaste åren har flera satsningar gjorts för att höja kvaliteten inom äldreomsorgen i form av stimulansbidrag till kommuner och landsting och genom överenskommelser med SKL. Därtill kan konstateras att riksdagen i budgeten för 2015 beslutat om anslagsvillkor för stimulansbidrag till de landsting och kommuner som sluter en regional överenskommelse om samverkan för en förbättrad vård och omsorg om äldre (bet. 2014/15:SoU1, rskr. 2014/15:71). Utskottet finner därför inte skäl att föreslå riksdagen att göra ett tillkännagivande om att förbättra samordningen av äldre vården. Motionen 2014/15:2012 (M) avstyrks därmed.

Vidare noterar utskottet att kommuner och landsting genom stimulansbidrag har genomfört ett stort antal projekt som rör bl.a. sociala och fysiska aktiviteter för äldre (Socialstyrelsens redovisning för 2013). Motion 2014/15:2662 (M) yrkandena 7, 9 och 10 avstyrks med det anförda.

Även när det gäller äldres hälsa och insatser mot riskbruk hos äldre konstaterar utskottet att det pågår en hel del arbete, bl.a. Socialstyrelsens och Folkhälsomyndighetens uppföljning av samverkan mellan landsting, kommun och ideell sektor. Utskottet noterar även att frågor om åtgärder för att främja äldres hälsa hanteras i en pågående utredning (dir. 2014:2). Motionerna 2014/15:1954 (M), 2014/15:1611 (FP), 2014/15:433 (S) yrkandena 1 och 2, och 2014/15:937 (S) avstyrks med det anförda.

Tillgången till bostäder för äldre är en central fråga för att klara den demografiska utvecklingen. Utskottet ser allvarligt på att Boverket i sin utvärdering av investeringsstödet till äldreboendestäder (2013:7) anger att stödet inte har lyckats öka det totala antalet platser i särskilda boendeformer, även om fler kommuner täcker behovet av platser i särskilda boendeformer i dag än när stödet infördes. Utskottet noterar att Boverket bl.a. föreslår att åldersgränserna för trygghetsboenden sänks och att kravet på nytillskott i samband med ombyggnad av särskilda boendeformer tas bort.

Utskottet välkomnar utredningen om en förbättrad bostadssituation för äldre. Utredningen ska lämna förslag på åtgärder som förbättrar och underlättar äldres bostadssituation på den ordinarie bostadsmarknaden i alla delar av landet. Vidare noterar utskottet att riksdagen i budgetbehandlingen för 2015 förlängde och förstärkte investeringsstödet till trygghetsboende och särskilt boende. Ett ökat antal anpassade bostäder för äldre, t.ex. trygghetsbostäder, kan även öka antalet flyttkedjor, dvs. rörligheten på bostadsmarknaden. Utskottet anser att motion 2014/15:360 (M) kan anses delvis tillgodosedd. Motionen avstyrks. Riksdagen bör i övrigt inte föregripa pågående arbete på området. Motion 2014/15:2662 (M) yrkandena 6 och 15 avstyrks därmed.

Det finns bestämmelser om registerkontroll när det gäller anställning av personal till hem för vård och boende och för visst arbete med barn med funktionsnedsättning. Något initiativ av riksdagen bör inte tas nu när det gäller registerkontroll i övrig verksamhet. Motionerna 2014/15:2960 (SD) yrkande 13 och 2014/15:2670 (SD) avstyrks därmed.

Utskottet konstaterar att grunderna för ett systematiskt kvalitetsarbete för verksamheter som omfattas av bl.a. hälso- och sjukvårdslagen och socialtjänstlagen ingår i Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om ledningssystem för kvalitetsarbete. Därmed avstyrks motion 2014/15:164 (V) yrkande 4.

Enligt den nationella brukarundersökningen 2013 är många brukare inom omsorgen nöjda, vilket utskottet anser glädjande. Det är dock allvarligt att tendenser till försämring redovisas i frågor som hör till de viktigaste områdena för de äldres välbefinnande, bl.a. förtroendet för personalen och upplevelsen av att känna sig trygg. Samtidigt kan det konstateras att det pågår

flera arbeten inom dessa områden, bl.a. genom utredning av frågor om trygghet och säkerhet, kvalitet på maten och utveckling av it inom äldreomsorgen. När det gäller kvaliteten på maten noterar utskottet att Socialstyrelsen nyligen tagit fram nya föreskrifter och allmänna råd och att det sedan tidigare finns en vägledning inom området. Vidare välkomnar utskottet att regeringen i budgetpropositionen 2015 angett att den avser att utveckla nya mål och en ny inriktning för äldrepolitiken under 2015 och att detta ska ske inom ramen för en nationell kvalitetsplan. Mot bakgrund av det anförda avstyrker utskottet motionerna 2014/15:2662 (M) yrkande 20, 2014/15:55 (SD), 2014/15:248 (SD), 2014/15:803 (C), 2014/15:1909 (KD) yrkande 3 och 2014/15:1455 (S).

## Valfrihet och inflytande

### Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden bl.a. om kommunal valfrihet, brukarinflytande, en nationell strategi för idéburen vård och omsorg samt förenklad biståndsprövning för äldre.

Jämför reservationerna 6 (M, C, FP, KD), 7 (V), 8 (M) och 9 (SD) och 10 (KD).

### Motionerna

I motion 2014/15:2454 av Emma Henriksson m.fl. (KD, M, C, FP) begärs i yrkande 20 ett tillkännagivande om att ytterligare stärka den enskildes inflytande över omsorgens innehåll genom en förenklad biståndsprövning. I yrkande 33 begärs ett tillkännagivande om att införa ett krav på att kommunerna ska tillhandahålla valfrihet för äldre, antingen genom upphandling och ramavtal eller genom lagen om valfrihetssystem (LOV).

I kommittémotion 2014/15:2662 av Cecilia Widegren m.fl. (M) begärs i yrkande 14 ett tillkännagivande om att regeringen ska återkomma under denna valperiod med förslag till lagändringar så att alla äldre ska få rätt att välja alternativ inom hemtjänsten genom LOV. I yrkande 16 begärs ett tillkännagivande om att skyndsamt under denna valperiod påbörja arbetet för en förenklad biståndsbedömning.

I kommittémotion 2014/15:2664 av Cecilia Widegren m.fl. (M) begärs i yrkande 5 ett tillkännagivande om att äldre som behöver hemtjänst under denna valperiod ska ges laglig rätt att välja vem som ska anordna den. I yrkande 12 begärs ett tillkännagivande om att äldre och anhöriga snarast möjligt under denna valperiod ska ges tydliga rättigheter och valmöjligheter som tillämpas lika i hela landet.

I motion 2014/15:1281 av Sten Bergheden (M) begärs ett tillkännagivande om att se över hur vi kan stärka de äldres rätt att välja mat, boende och omvårdnad.

I motion 2014/15:1760 av Lars Hjalmered (M) begärs ett tillkännagivande om att införa valfrihet för insatser inom hemtjänst och särskilt boende.

I motion 2014/15:1850 av Hans Rothenberg m.fl. (M) yrkande 27 begärs ett tillkännagivande om att införa ett krav på kommunerna att tillhandahålla valfrihet för äldre, antingen genom upphandling och ramavtal eller genom lagen om valfrihetssystem (LOV).

I motion 2014/15:1952 av Krister Hammarbergh (M) begärs ett tillkännagivande om att införa en obligatorisk lag om valfrihetssystem (LOV) i samtliga kommuner och landsting. Valfrihet bör gälla alla medborgare i hela landet oavsett var man bor.

I motion 2014/15:2401 av Finn Bengtsson och Margareta B Kjellin (båda M) begärs i yrkande 1 ett tillkännagivande om offentlig äldrepenng. I yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om att göra LOV obligatorisk för kommunerna.

I motion 2014/15:2874 av Fredrik Schulte (M) begärs i yrkande 2 ett tillkännagivande om att överväga en obligatorisk nationell äldrepenng kopplad till ett nationellt regelverk motsvarande LOV som ger äldre rätt att välja omsorgstjänster i hela landet.

I motion 2014/15:2431 av Anders W Jonsson (C) begärs ett tillkännagivande om att införa en rätt för äldre att bestämma över innehållet i sin omsorg. Det behövs en översyn av socialtjänstlagen så att den enskilde kan få äldreomsorg utan biståndsbedömning.

I kommittémotion 2014/15:164 av Karin Rågsjö m.fl. (V) begärs i yrkande 6 ett tillkännagivande om att Socialstyrelsen bör få i uppdrag att utveckla och sprida kunskap om hur kommunerna kan göra äldreomsorgen mer flexibel och öka inflytandet för äldre på äldreboenden och inom hemtjänsten.

I partimotion 2014/15:1909 av Göran Hägglund m.fl. (KD) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om vikten av att äldre kan bestämma själva. Personer över 85 år bör, om de vill, få rätt till plats i särskild boende utan biståndsbedömning. I yrkande 4 begärs ett tillkännagivande om behovet av en nationell strategi för idéburen vård och omsorg.

I motion 2014/15:2030 av Teresa Carvalho m.fl. (S) begärs ett tillkännagivande om att se över förutsättningarna för kooperativa lösningar inom äldreomsorgen.

## **Gällande ordning**

### *Socialtjänstlagen*

Socialnämndens insatser för den enskilde ska enligt 3 kap. 5 § socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, utformas och genomföras tillsammans med honom eller henne och vid behov i samverkan med andra samhällsorgan och med organisationer och andra föreningar. Vidare ska den



äldre personen, så långt som möjligt, kunna välja när och hur stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service ska ges (5 kap. 5 § SoL).

Enligt 4 kap. 1 § SoL har den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt. Den enskilde ska genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Biståndet ska utformas så att det stärker hans eller hennes möjligheter att leva ett självständigt liv.

### *Lagen om valfrihetssystem*

Den 1 januari 2009 infördes lagen (2008:962) om valfrihetssystem, förkortad LOV. Syftet med reformen är att skapa ökad valfrihet för den enskilda brukaren genom att öka mångfalden av aktörer samt mångfalden i utbudet inom bl.a. äldreomsorgen och stödet till personer med funktionsnedsättning. Sedan 2010 är det enligt hälso- och sjukvårdslagen obligatoriskt för landstingen att tillämpa LOV i primärvården, medan lagen inte är obligatorisk när det gäller verksamhet inom kommunernas socialtjänst.

## **Bakgrund**

I oktober 2013 hade 181 av landets 290 kommuner infört eller beslutat att införa valfrihetssystem inom en eller flera verksamheter. Vid samma tidpunkt hade 42 kommuner beslutat att inte införa valfrihetssystem och i 38 av de 67 kommuner som inte tagit ställning utreddes frågan om ett införande. Socialstyrelsen har under 2013 utarbetat en vägledning för kommuner om upphandling av vård och omsorg för äldre och uppföljning av denna verksamhet.

Tillväxtverket har regeringens uppdrag att främja tillväxt och nyföretagande av idéburet företagande inom vård och omsorg som bedrivs med stöd av LOV. Enligt Tillväxtverkets delrapport har sex idéburna organisationer beviljats medel under 2013 för informationsinsatser, affärsrådgivning och utbildning. En annan slutsats är att kommunernas medverkan är av stor vikt för att nå resultat.

Två offentliga utredningar har nyligen avslutats. Under 2014 lämnade utredningen om framtida valfrihetssystem inom socialtjänsten betänkandet *Framtidens valfrihetssystem – inom socialtjänsten* (SOU 2014:2). Utredningen föreslår att alla kommuner ska skapa förutsättningar för brukarna att välja utförare av hemtjänst och att kommunerna själva ska besluta vilka delar av hemtjänsten som ska omfattas av möjligheterna att välja. Utredningen har remissbehandlats.

I januari 2015 lämnade Ägarprövningsutredningen betänkandet *Krav på privata aktörer i välfärden* (SOU 2015:7). Utredningen föreslår att insikt, erfarenhet och lämplighet samt ekonomiska förutsättningar för en långsiktig verksamhet bör krävas av huvudmän för bl.a. privata utförare av socialtjänst. Utredningen föreslår dessutom att krav på tillstånd ska införas för verksamhet

inom hemtjänsten samt för sådana boenden och hem som i dag är undantagna från tillståndsplikt. Utredningen remissbehandlas.

I den särskilda utredarens uppdrag att lämna förslag till åtgärder som främjar äldres hälsa, trygghet och självbestämmande (dir. 2014:2) ingår även att lämna förslag som innebär att kommunerna kan erbjuda äldreomsorg och annan service utan traditionell biståndsprövning. Syftet ska vara att på detta sätt öka självbestämmandet och delaktigheten för den enskilde. En förutsättning ska dock vara att den enskilde alltid ska ha möjlighet att, om han eller hon vill, få en ansökan om insats prövad som en ansökan om bistånd. Uppdraget redovisas senast den 15 december 2015.

Vidare fick en särskild utredare nyligen i uppdrag att se över hur den offentliga finansieringen av privat utförda välfärdstjänster bör regleras (dir. 2015:22). Utredningen ska lämna förslag om hur offentlig finansiering av privat utförda välfärdstjänster kan utformas så att den säkrar likvärdighet, kvalitet, samhällsekonomisk effektivitet, behovsstyrning och öppenhet. Det anges särskilt att de nya reglerna ska underlätta för idéburna aktörer att driva verksamhet inom välfärdssektorn. Uppdraget ska slutredovisas den 1 november 2016.

### **Tidigare behandling**

Socialutskottet uttalade i bet. 2013/14:SoU11 Ett värdigt liv – äldrepolitisk översikt 2006–2014 att det framgår av utvärderingar av reformen att de allra flesta uppskattar och vill ha möjligheter att välja utförare av hemtjänst men att det är viktigt att titta närmare på valsituationen och ge stöd till dem som inte har förmågan att fatta egna beslut. Av utvärderingarna av reformen framgår även att det inte finns någon entydig bild av kvalitetsskillnader i vård och omsorg av äldre beroende på om verksamheten bedrivs i kommunal eller enskild regi.

Vidare noterade utskottet i samma betänkande att utredningen Framtidens valfrihetssystem – inom socialtjänsten (SOU 2014:2) lämnat förslag om att alla kommuner ska skapa förutsättningar för brukarna att välja utförare av hemtjänst och att kommunerna själva ska besluta vilka delar av hemtjänsten som ska omfattas av möjligheten att välja. Vidare påminde utskottet om den pågående utredningen med syftet att ytterligare säkra samhällets krav på att de som äger och driver företag inom bl.a. vård och omsorg ska ha ett långsiktigt och seriöst engagemang och bedriva en god och högkvalitativ verksamhet (dir. 2012:131). Utskottet noterade med tillfredsställelse den nyss tillsatta utredningen om åtgärder som främjar äldres hälsa, trygghet och självbestämmande (dir. 2014:2) med uppdrag att lämna förslag som innebär bl.a. att kommunerna kan erbjuda äldreomsorg och annan service utan traditionell biståndsbedömning.

Motionerna avstyrktes i den mån de inte var tillgodosedda (s. 23–24, 3 res. S, MP, V). Riksdagen följde utskottets förslag.

## Utskottets ställningstagande

Äldre personer ska ha samma rätt som alla andra att påverka sitt liv och sin vardag. Enligt utskottet är det viktigt att alla äldre och deras anhöriga kan känna trygghet oavsett utförare. För närvarande utreds eller bereds frågor om vilka krav som i övrigt kan ställas på framtidens valfrihetssystem inom socialtjänsten, hur välfärdstjänsterna kan utformas och hur idéburna aktörer lättare kan driva verksamhet inom välfärdssektorn och omsorg samt service utan traditionell biståndsprövning. Enligt utskottets mening bör riksdagen inte föregripa det pågående arbetet. Utskottet noterar dock att det finns utvecklingspotential när det handlar om att involvera idéburna aktörer inom vård och social omsorg som bedrivs inom valfrihetssystem enligt LOV. Mot den bakgrunden avstyrks motionerna 2014/15:2454 (KD, M, C, FP) yrkandena 20 och 33, 2014/15:2662 (M) yrkandena 14 och 16, 2014/15:2664 (M) yrkandena 5 och 12, 2014/15:1281 (M), 2014/15:1760 (M), 2014/15:1850 (M) yrkande 27, 2014/15:1952 (M), 2014/15:2401 (M) yrkandena 1 och 2, 2014/15:2874 (M) yrkande 2, 2014/15:2431 (C), 2014/15:164 (V) yrkande 6, 2014/15:1909 (KD) yrkandena 1 och 4, och 2014/15:2030 (S).

## Kunskap och kompetens

### Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden bl.a. om psykisk ohälsa hos äldre, lokala värdighetsgarantier, personalstatistik, hbt-frågor samt nationella yrkeskrav.

Jämför reservationerna 11 (M), 12 (SD), 13 (V), 14 (FP) och 15 (M, C, FP, KD).

### Motionerna

I motion 2014/15:2454 av Emma Henriksson m.fl. (KD, M, C, FP) begärs i yrkande 16 ett tillkännagivande om att kartlägga kunskapsläget och ta fram vägledningar och utbildningsmaterial med inriktning på aktivering av äldre, tidig upptäckt och behandling av psykisk ohälsa. I yrkande 17 begärs ett tillkännagivande om att under valperioden se över kunskapsläget vad gäller rehabilitering och hemsjukvård bland äldre.

I kommittémotion 2014/15:2662 av Cecilia Widegren m.fl. (M) begärs i yrkande 17 ett tillkännagivande om att skyndsamt utveckla systemet för lokala värdighetsgarantier. I yrkande 18 begärs ett tillkännagivande om att under denna valperiod skyndsamt fortsätta arbetet med gemensamma journaler.

I motion 2014/15:253 av Per Ramhorn (SD) begärs ett tillkännagivande om gemensamma nationella yrkeskrav inom vård av och omsorg om äldre. Enligt motionären ställer ökande och mer kvalificerade vårduppgifter krav på fördjupad kompetens hos personalen.

I kommittémotion 2014/15:164 av Karin Rågsjö m.fl. (V) begärs i yrkande 1 ett tillkännagivande om att regeringen bör ge Statistiska centralbyrån i uppdrag att årligen publicera personalstatistik för offentligt finansierad äldreomsorg. I yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör se över möjligheten att permanenta verksamheten vid Svenskt Demenscentrum. I yrkande 5 begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör ge Socialstyrelsen i uppdrag att i samarbete med Sveriges Kommuner och Landsting ta fram metoder för och kunskaper om hur kommuner kan arbeta för att öka personalkontinuiteten. I yrkande 8 begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör se över möjligheten att permanenta verksamheten vid Nationellt kompetenscentrum anhöriga.

I partimotion 2014/15:2316 av Jan Björklund m.fl. (FP) begärs i yrkande 4 ett tillkännagivande om äldre hbt-personer. Motionärerna anser att kommunerna bör se till att hbt-kompetens inkluderas i personalens utbildning och fortbildning. Motionärerna anser även att det ska vara möjligt att skapa fler äldreboenden med hbt-profil.

I motion 2014/15:1441 av Hannah Bergstedt (S) begärs ett tillkännagivande om rätten till ett fungerande sexualliv som äldre. Enligt motionären behöver äldreomsorgspersonal specialistkompetens i dessa frågor. Även vårdpersonal bör erbjudas särskild utbildning.

I motion 2014/15:1450 av Lars Eriksson (S) begärs ett tillkännagivande om att se över möjligheterna till ett statligt finansierat kunskapslyft för att höja kompetensen inom äldreomsorgen.

I motion 2014/15:2791 av Rosa Güclü Hedin m.fl. (S) begärs ett tillkännagivande om att se över situationen för äldre hbt-personer.

## **Gällande ordning**

I 3 kap. 3 § socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, föreskrivs att insatser inom socialtjänsten ska vara av god kvalitet, att uppgifter inom socialtjänsten ska utföras av personal med lämplig utbildning och erfarenhet samt att kvaliteten i verksamheten ska utvecklas och säkras systematiskt och fortlöpande.

Enligt 3 kap. 4 § SoL ska socialnämnden i den uppsökande verksamheten upplysa om socialtjänsten och erbjuda grupper och enskilda sin hjälp. När det är lämpligt ska nämnden härvid samverka med andra samhällsorgan och med organisationer och andra föreningar.

## **Bakgrund**

Genom överenskommelser med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) utvecklas evidensbaserad praktik och e-hälsa inom socialtjänsten. Det har därtill skett en utveckling inom t.ex. områdena öppna jämförelser, kvalitetsregister och Kunskapsguiden.

På Socialstyrelsens webbplats Äldreguiden finns aktuell information om hemtjänstverksamheter, särskilda boenden och dagverksamheter på enhetsnivå. Samtliga kommuner lämnar uppgifter till Äldreguiden. SKL lämnar bl.a. uppgifter om personalstatistik. Äldreguiden vänder sig till äldre som vill ha information om äldreomsorgen och deras närstående. Den är även ett hjälpmedel för personal, ledning och beslutsfattare i arbetet med att förbättra vården och omsorgen om äldre.

I Öppna jämförelser används bl.a. mått för hur många olika hemtjänstpersonal som brukaren träffar under en två veckors period. Detta mått kallas personalkontinuitet, hemtjänst.

I syfte att stärka kompetensen i äldreomsorgen genomförs sedan 2011 Omvårdnadslyftet, som är en kompetenssatsning som riktar sig till baspersonal inom äldreomsorgen. Hösten 2013 inleddes en statlig satsning på ledarskapsutbildning för chefer i äldreomsorgen.

När det gäller frågor om bemötande har Socialstyrelsen under åren 2010–2013 tagit fram värdegrundsbildningar på högskolenivå som genomförts vid flera lärosäten, fördelat statsbidrag till kommunerna för att stimulera lokala värdegrundsgarantier och tagit fram en webb utbildning för lokala värdegrundsarbeten. Av Socialstyrelsens lägesrapport 2014 framgår att 265 av landets kommuner har ansökt om och beviljats statsbidrag för prestationer i olika faser av utvecklingsarbetet. Minst 120 kommuner har utvecklat värdighetsgarantier och minst 80 kommuner har inrättat lokala värdighetsgarantier.

Under 2012 antog den tidigare regeringen en handlingsplan för riktade insatser inom området psykisk ohälsa som gäller 2012–2016. Syftet är att genom stöd till strategiska utvecklingsinsatser inom vård och omsorg skapa förutsättningar för ett långsiktigt förändringsarbete som kan ge hållbara vinster för framtiden. Utifrån handlingsplanen har staten och SKL ingått årliga överenskommelser om stöd till riktade insatser inom området psykisk ohälsa (S2012/3905/FS, S2012/8769/FS och S2013/8791/FS). Medlen till kommuner och landsting fördelas enligt en prestations- och resultatbaserad modell där krav och mål successivt höjs. Under 2012 och 2013 tog Socialstyrelsen fram tre vägledningsdokument med särskilt fokus på ohälsa hos äldre personer.

Vidare framgår att den förra regeringen under 2014 antog en samlad strategi för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck. Syftet med strategin är att stärka arbetet för hbt-personer, bl.a. äldre, och deras situation i Sverige. I en riktad satsning till kommuner och landsting ska Socialstyrelsen under de kommande två åren arbeta för att förbättra kunskaperna i frågorna. Socialstyrelsen publicerade i januari 2015 tillsammans med Diskrimineringsombudsmannen och SKL ett utbildningsmaterial för fortbildning av vårdpersonal om olika aspekter av värdigt och professionellt bemötande och agerande i vården. Utbildningen ska bl.a. ge kunskap om de grupper som omfattas av lagstiftningens skydd mot diskriminering och som typiskt sett riskerar att utsättas för diskriminering.

Socialstyrelsen fick i regleringsbrevet för 2014 fortsatt ansvar för att följa upp Nationellt kompetenscentrum anhöriga och Svenskt Demenscentrum och fördela medel till verksamheterna. Socialstyrelsens rapport för 2014 års verksamhet visar bl.a. att centrumen är väl etablerade och bidrar till att utveckla en vård och omsorg och ett anhörigstöd av god kvalitet.

I departementspromemorian En samlad kunskapsstyrning för hälso- och sjukvården och socialtjänsten (Ds 2014:9) behandlas frågor som effektivisering av den statliga kunskapsstyrningen, samverkan mellan myndigheter samt renodling av vissa myndigheters uppdrag och minskning av risken för dubbelarbete. Departementspromemorians förslag har remissbehandlats. Med anledning av promemorians förslag föreslog regeringen i budgetpropositionen för 2015 att anslagen för Myndigheten för vård- och omsorgsanalys och Statens beredning för medicinsk och social utvärdering skulle utökas. Regeringens anslagsförslag har behandlats i betänkande 2014/15:SoU1, och riksdagen antog förslaget.

I betänkandet Nästa fas i e-hälsoarbetet (SOU 2015:32) lämnar E-hälsokommittén förslag som syftar till att öka ändamålsenlighet och ansvarsfördelning när det gäller tillhandahållande och utformning av it-stöd för personal, vård- och omsorgsgivare och andra aktörer inom hälso- och sjukvård och socialtjänsten. Kommittén föreslår bl.a. att patientdatalagen förtydligas, att E-hälsomyndigheten får en central roll i arbetet med att uppnå en ändamålsenlig och säker informationshantering samt att en nationell samverkansorganisation byggs upp och att det tillsätts en nationell samordnare.

I budgetbehandlingen för 2015 följde riksdagen utskottets anslagsförslag för att förbättra bedömningsverktyg såsom e-hälsa, öppna jämförelser och utveckla bedömningsstödet för handläggare i syfte att bättre kartlägga anhörigas behov och situation vid en biståndsbedömning, samt förlänga Omvårdnadslyftet för att fortsätta stärka såväl den grundläggande som den specialiserade kompetensen bland personal inom äldreomsorgen samt fortsätta ledarskapsutbildningen för chefer i äldreomsorgen (bet. 2014/15:SoU1, rskr. 2014/15:71).

### **Tidigare behandling**

När det gäller kompetens såg socialutskottet i betänkande 2012/13:SoU12 Äldrefrågor positivt på att regeringen inlett ett arbete för att stödja och stimulera huvudmännens långsiktiga arbete med att stärka kompetensen inom äldreomsorgen. Riksdagen borde därför inte ta några initiativ. Motionerna avstyrktes (s. 29, 3 res. S, MP, V). Riksdagen följde utskottet.

När det gäller kompetenscentrum framhöll utskottet i betänkande 2013/14:SoU11 Ett värdigt liv – äldrepolitisk översikt 2006–2014 att det är viktigt att Nationellt kompetenscentrum anhöriga och Svenskt Demenscentrum har möjlighet att arbeta långsiktigt och att regeringen bör ha en långsiktig finansiering av verksamheterna. Socialstyrelsen har i sitt

regleringsbrev fått fortsatt ansvar för uppföljning av verksamheterna och fördela medel till dem. Utskottet ansåg att riksdagen inte borde ta några initiativ. Motionerna avstyrktes (s. 29, 1 res. V). Riksdagen följde utskottet.

### **Utskottets ställningstagande**

Det är viktigt att äldre känner sig trygga med att den personal de möter inom vård och omsorg har rätt kompetens. Utskottet ser därför positivt på regeringens arbete för att stödja och stimulera huvudmännens långsiktiga arbete med att stärka kompetensen inom äldreomsorgen. Utskottet noterar särskilt den utveckling som skett genom stimulansmedel för att utveckla evidensbaserad praktik och e-hälsa inom socialtjänsten samt inom t.ex. områdena Öppna jämförelser, Kvalitetsregister och på webbplatserna Kunskapsguiden och Äldreguiden.

I Öppna jämförelser finns uppgifter om personalkontinuitet och i Äldreguiden uppgifter om statistik. Mot den bakgrunden avstyrks motion 2014/15:164 (V) yrkandena 1 och 5.

Sedan 2011 genomförs Omvårdnadslyftet, som är en kompetenssatsning för personal och chefer inom äldreomsorgen. Riksdagen beslutade i budgeten för 2015 att förlänga satsningen. I sammanhanget kan även nämnas regeringens pågående arbete med att effektivisera den statliga kunskapsstyrningen. Mot bakgrund av vad som nu anförts är utskottet inte berett att föreslå att riksdagen gör tillkännagivanden om att se över kunskapsläget vad gäller rehabilitering och hemsjukvård bland äldre, införa nationella yrkeskrav eller stärka utbildningen i sexualkunskap eller införa ett nytt kunskapslyft. Motionerna 2014/15:2454 (KD, M, C, FP) yrkande 17, 2014/15:253 (SD), 2014/15:1441 (S) och 2014/15:1450 (S) avstyrks därmed.

Utvärderingen av kompetenscentrumen Nationellt kompetenscentrum anhöriga och Svenskt Demenscentrum visar positiva resultat och utskottet anser att det är viktigt att centrumen har möjlighet att arbeta långsiktigt och att regeringen finner en långsiktig finansiering av verksamheterna. Socialstyrelsen har i regleringsbrevet för 2015 fått fortsatt ansvar för att följa upp verksamheterna och fördela medel till dem. I likhet med tidigare behandling som redovisats ovan anser utskottet inte att riksdagen bör ta några initiativ. Motion 2014/15:164 (V) yrkandena 2 och 8 avstyrks därmed.

Utskottet noterar att E-hälsokommittén föreslår flera förbättringar när det gäller it-stöd för aktörer inom hälso- och sjukvård och socialtjänsten. Den fortsatta beredningen bör avvaktas. Motion 2014/15:2662 (M) yrkande 18 avstyrks därmed.

När det gäller frågor om bemötande konstaterar utskottet att det pågår ett värdegrundsarbete i många kommuner och noterar att de kommuner som påbörjat värdegrundsarbete med stöd av statsbidragen angett att de avser att fortsätta att stödja utvecklingen av värdegrundsarbetet i äldreomsorgen. Riksdagen bör inte föregripa det arbetet. Utskottet förutsätter dock att

regeringen följer utvecklingen. Motion 2014/15:2662 (M) yrkande 17 avstyrks därmed.

Utskottet välkomnar regeringens samlade strategi 2014 för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck. Utskottet noterar att Socialstyrelsen under de kommande två åren ska arbeta för att förbättra kunskaperna i dessa frågor i riktade satsningar till kommuner och landsting. Vidare noteras att Socialstyrelsen, Diskrimineringsombudsmannen och SKL har publicerat utbildningsmaterial för fortbildning av vårdpersonal om olika aspekter av värdigt och professionellt bemötande och agerande i vården. Riksdagen bör inte föregripa det arbete som pågår. Motionerna 2014/15:2316 (FP) yrkande 4 och 2014/15:2791 (S) avstyrks därmed.

Psykisk ohälsa måste tas på största allvar eftersom det inte är ovanligt att det förekommer bland äldre. Utskottet välkomnar regeringens beslutade handlingsplan för riktade insatser inom området psykisk ohälsa. Utskottet noterar regeringens och SKL:s årliga överenskommelser med riktat stöd inom området psykisk ohälsa och Socialstyrelsens tre vägledningsdokument med särskilt fokus på ohälsa hos äldre personer. Mot bakgrund av dessa arbeten är utskottet inte berett att föreslå att riksdagen ska göra något tillkännagivande om åtgärder mot psykisk ohälsa. Motion 2014/15:2454 (KD, M, C, FP) yrkande 16 avstyrks därmed.

## Äldreomsorg på det egna språket och stöd till anhöriga med utländsk bakgrund

### Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden bl.a. om äldreomsorg för anhöriga med utländsk bakgrund, tolktjänst för dövblinda och dövblindhet bland äldre.

Jämför reservationerna 16 (V) och 17 (FP).

### Motionerna

I kommittémotion 2014/15:164 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkande 7 begärs ett tillkännagivande om att Socialstyrelsen bör få i uppdrag att särskilt uppmärksamma hur äldreomsorgen fungerar för äldre med utländsk bakgrund och hur stödet till anhörigvårdare med utländsk bakgrund utvecklas.

I motion 2014/15:23 av Nina Lundström (FP) begärs i yrkande 6 ett tillkännagivande om äldreomsorg och äldreombud. Motionären anser att det behövs fler insatser för att öka tillgängligheten av äldreomsorg på finska. Vidare bör de kommuner som har äldreombud se till att ombuden även kan nationella minoritetsspråk.



I motion 2014/15:1613 av Bengt Eliasson (FP) begärs i yrkande 1 ett tillkännagivande om kartläggning av omfattningen av dövblindhet i Sverige. I yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om tolktjänst för dövblinda. Enligt motionären bör behovet tillgodoses oavsett var man bor i Sverige. I yrkande 3 begärs ett tillkännagivande om behov av insatser för dövblinda. Enligt motionären behövs det ökad kunskap om dövblindhet bland äldre.

## **Gällande ordning**

### *Socialtjänstlagen*

Kommunerna är enligt 5 kap. 6 § socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, skyldiga att verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, meänkieli eller samiska där detta behövs i omvårdnaden om äldre människor.

Sedan den 1 juli 2009 är kommunerna enligt 5 kap. 10 § SoL skyldiga att erbjuda stöd till de personer som vårdar eller stöder en närstående som är långvarigt sjuk, äldre eller har någon funktionsnedsättning.

### *Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk*

Enligt 18 § lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk ska en kommun i ett förvaltningsområde erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller delar av den service och omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar finska, meänkieli respektive samiska. Detsamma gäller kommuner utanför ett förvaltningsområde, om kommunen har tillgång till personal som är kunnig i språket.

## **Bakgrund**

Under 2014 gav Socialstyrelsen ut en vägledning till kommunerna för tillämpning av bestämmelserna i 5 kap. 10 § SoL om stöd till anhöriga, en rapport med fördjupade analyser av anhörigomsorgens omfattning och konsekvenser samt en slutrapport med titeln Stöd till personer som vårdar eller stödjer närstående. I slutrapporten pekar Socialstyrelsen bl.a. på vikten av att fortsätta utveckla stöd för anhöriga för att säkerställa att den omsorg som de ger till närstående är frivillig och inte upplevs som påtvingad eller övermäktig.

Enligt Socialstyrelsen har kommunerna överlag blivit bättre på att sätta upp mål, avsätta resurser och organisera arbetet med att stödja anhöriga. De har ökat sitt utbud av service som stöd till anhöriga och att kommunerna erbjuder stöd till anhöriga i högre grad än tidigare. Under 2014 genomförde Socialstyrelsen ytterligare informationsinsatser för att ge kommunerna vägledning när det gäller att tillämpa bestämmelsen om stöd till anhöriga.

Nationellt kompetenscentrum anhöriga arbetar med bl.a. regionala konferenser, lärande nätverk samt informationsspridning genom nyhetsbrev och webbplats. Centrumet erbjuder även information och kunskap till policy-

skapare på lokal, regional och nationell nivå, gör kunskapsöversikter över aktuell forskning och sprider goda exempel från olika utvecklingsprojekt.

I Riksrevisionens granskningsrapport Stödet till anhöriga omsorgsgivare (RIR 2014:9) dras slutsatsen att staten inte har gett goda förutsättningar för ett stöd till anhöriga omsorgsgivare som motsvarar behoven. Granskningen visar att anhörigas behov av stöd i grunden handlar om att den närstående får tillgång till en god vård och omsorg men också om ett individanpassat och flexibelt stöd till dem själva.

I regeringens skrivelse 2014/15:11 Riksrevisionens rapport om stödet till anhöriga, anges att mycket av det som Riksrevisionen rekommenderar redan är föremål för utredning eller ingår i befintliga uppdrag till myndigheter. Regeringen anger även att man avser att göra en samlad översyn av äldrepolitiken och menar att flera av de frågor som Riksrevisionen tagit upp kan komma att ingå i denna, bl.a. stödet till anhöriga. Skrivelsen har behandlats i betänkande 2014/15:SoU4.

När det gäller frågor om tolktjänst lämnade Tolktjänstutredningen under 2011 betänkandet En samlad tolktjänst – samordning och utveckling av tolktjänst för barndomsdöva, vuxendöva, hörselskadade och personer med dövblindhet (SOU 2011:83). Utredningen ger förslag på hur man kan skapa en mer brukarorienterad modell, en mer ändamålsenlig och kostnadseffektiv organisation och ett tydligare, mer förutsägbart och mer lättöverskådligt regelverk.

Under 2014 tillsattes en arbetsgrupp i Regeringskansliet för att se över tolktjänsten inom vissa samhällsområden för döva, hörselskadade och personer med dövblindhet. I uppdraget ingår bl.a. att överväga möjliga konsekvenser av att reglera tolktjänst i en särskild lag samt möjligheten att förtydliga olika huvudmäns ansvar för att tillhandahålla tolk. Arbetsgruppen ska redovisa sitt arbete senast den 29 maj 2015.

## **Tidigare behandling**

I fråga om motioner om äldreomsorg på det egna språket menade socialutskottet i betänkande 2011/12:SoU10 Äldrefrågor att valfrihetssystemet har bidragit till att omsorgs- och vårdtagarna kan erbjudas personal som utöver svenska talar andra språk. Därtill konstaterades att kommunerna numera, enligt 5 kap. 6 § tredje stycket SoL, är skyldiga att verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, meänkieli eller samiska där detta behövs i omvårdnaden om äldre människor. Slutligen nämndes det pågående arbetet med anledning av utredningen En samlad tolktjänst (SOU 2011:83). Riksdagen borde inte föregripa den fortsatta beredningen. Motionen avstyrktes (s. 33, 1 res. V). Riksdagen följde utskottet.

I fråga om stöd till anhöriga med utländsk bakgrund betonade utskottet i betänkande 2013/14:SoU11 Ett värdigt liv – äldrepolitisk översikt 2006–2014 att det är angeläget att stödja dessa anhörigas insatser, och frågan om stöd till anhörigvårdare med utländsk bakgrund var särskilt angelägen. Utskottet

noterade den kunskapsöversikt som tagits fram av Nationellt kompetenscentrum anhöriga med syftet att stimulera och stödja utvecklingsarbete inom området etnicitet, minoritet och anhörigskap. Utskottet noterade vidare Socialstyrelsens pågående uppdrag att göra fördjupade analyser av sin tidigare pilotundersökning om anhörigvårdens omfattning och konsekvenser. Utskottet angav även Riksrevisionens granskning av stödet till anhöriga. Utskottet utgick från att regeringen följde utvecklingen på området. Riksdagen borde inte ta något initiativ och motionerna avstyrktes (s. 26, 1 res. MP, V). Riksdagen följde utskottet.

I betänkande 2014/15:SoU4 behandlade utskottet regeringens skrivelse 2014/15:11 Riksrevisionens rapport om stödet till anhöriga omsorgsgivare. Riksdagen följde utskottet och lade skrivelsen till handlingarna (rskr. 126).

### **Utskottets ställningstagande**

Att få möjlighet till äldreomsorg på det egna språket om så önskas är en viktig trygghets- och kvalitetsfråga för äldre. Kommunerna är skyldiga att verka för att det finns tillgång till personal med kunskap i finska, meänkieli eller samiska där detta behövs i omvårdnaden om äldre personer. Valfrihetssystemet har också bidragit till att omsorgs- och vårdtagarna i större utsträckning kan erbjudas alternativ med personal som utöver svenska även talar andra språk. Mot bakgrund av det anförda avstyrks motion 2014/15:23 (FP) yrkande 6.

I fråga om anhöriga med utländsk bakgrund är det angeläget att de anhöriga får nödvändigt stöd, och frågan om stöd till anhörigvårdare med utländsk bakgrund är särskilt angelägen. Utskottet konstaterar att kommunernas stöd till anhöriga har fått en tydligare struktur sedan bestämmelsen om stöd till närstående infördes i socialtjänstlagen (Socialstyrelsens rapport Stöd till personer som vårdar eller stödjer närstående, 2014). Även Nationellt kunskapscentrum anhörigas arbete med att samla in, strukturera och sprida kunskap är värdefullt och stimulerar utvecklingsarbetet i kommunerna. Utskottet noterar Socialstyrelsens vägledning 2014 till kommunerna och genomförda informationsinsatser för tillämpning av anhörigstödet enligt 5 kap. 10 § SoL. Utskottet välkomnar de arbeten som pågår och riksdagen bör inte föregripa arbetena. Därmed avstyrks motion 2014/15:164 (V) yrkande 7.

Beträffande tolktjänster konstaterar utskottet att Tolktjänstutredningen har lämnat flera förslag på hur tolktjänsten kan organiseras. Utskottet noterar också det arbete som pågår om tolktjänst inom Regeringskansliet. Det finns inte skäl för riksdagen att föregripa resultatet av arbetsgruppens arbete. Motion 2014/15:1613 (FP) yrkandena 1, 2 och 3 avstyrks därmed.

## Våld mot äldre

### Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden bl.a. om utvidgning av den nationella strategin mot våld och övergrepp mot äldre i nära relationer, anmälningsskyldighet i socialtjänstlagen och våld mot äldre inom vården.

Jämför reservationerna 18 (SD, FP) och 19 (KD).

### Motionerna

I motion 2014/15:1051 av Barbro Westerholm (FP) begärs i yrkande 1 tillkännagivande om en vidgning av den nationella strategin mot våld och övergrepp mot åsrika människor i nära relationer. Enligt motionären bör rättsväsendet inkluderas i den nationella strategin. I yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om att införa en anmälningsskyldighet i socialtjänstlagen när det gäller våld och övergrepp mot åsrika personer och människor med funktionsnedsättning.

I motion 2014/15:2446 av Désirée Pethrus (KD) begärs i yrkande 2 ett tillkännagivande om åtgärder för att minska utsattheten för våld bland äldre kvinnor och kvinnor med funktionsnedsättning. Enligt motionären behöver vården få utökade resurser och personalen få kompetensutveckling.

### Gällande ordning

Enligt 14 kap. 3 § socialtjänstlagen (2001:453) ska den som fullgör uppgifter inom bl.a. socialtjänsten genast rapportera om han eller hon uppmärksammar eller får kännedom om ett missförhållande eller en påtaglig risk för missförhållanden som rör den som får, eller kan komma i fråga för, insatser inom verksamheten (den s.k. Lex Sarah-bestämmelsen). Rapporteringsskyldigheten fullgörs i enskild verksamhet till den som bedriver verksamhet, i verksamhet vid Statens institutionsstyrelse till ledningen, och i övrigt till berörd socialnämnd.

### Bakgrund

I juni 2014 beslutade den tidigare regeringen om en nationell strategi om våld mot äldre inom vård och omsorg. Strategin är en del av satsningen på att stödja en strukturerad och långsiktigt fortgående kvalitetsutveckling inom vård och omsorg för äldre personer. I strategin redovisas även samlade åtgärder under perioden 2006–2013 för att förebygga, motverka och hantera våld mot äldre personer inom vård och omsorg.

En särskild utredare har fått i uppdrag att föreslå en samlad nationell strategi för att nå det jämställdhetspolitiska delmålet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra (dir. 2014:25). Strategin ska utgöra en grund för

uppföljning och utvärdering av regeringens insatser för att nå detta mål. Uppdraget ska slutredovisas senast den 29 maj 2015.

Vidare har Socialstyrelsen fått i uppdrag att ta fram en utbildning om våld mot äldre personer inom vård och omsorg. Syftet med utbildningen är att stödja kommuner och andra aktörer i deras kvalitets- och utvecklingsarbete när det gäller att förebygga, upptäcka, förhindra och hantera våld mot äldre personer. Uppdraget ska redovisas senast den 15 januari 2016.

Statsrådet Åsa Regnér besvarade den 22 oktober 2014 en skriftlig fråga (2014/15:14) från Barbro Westerholm (FP) om vidgning av den nationella strategin om våld mot äldre personer inom vård och omsorg. Statsrådet svarade bl.a. följande:

Jag anser att våld och övergrepp mot äldre personer är en angelägen fråga att uppmärksamma. Våld och övergrepp måste både förebyggas, upptäckas och hanteras. Många äldre personer har erfarenheter av att bli utsatta för olika typer av våld och övergrepp. Att vara i beroendeställning till omsorgspersonal eller anhöriga ökar risken för övergrepp. Förövaren kan vara en partner, ett vuxet barn eller en annan närstående, men det kan också vara vård- och omsorgspersonal som begår övergrepp. Att bli utsatt för våld och övergrepp av någon närstående eller någon som man är beroende av i sitt dagliga liv kan vara svårt att berätta om. Det är inte ovanligt att tecken på våldsutsatthet bland äldre personer inte uppmärksammas, utan bortförklaras med annat som följer av hög ålder. Det krävs således ökad kunskap om och medvetenhet kring frågan. Personal inom vård och omsorg utgör nyckelgrupper när det gäller att upptäcka och identifiera våld, både i familjen och i vården och omsorgen.

Rättsväsendet har redan idag till uppgift att arbeta aktivt med dessa frågor.

Sedan 2007 har tre nationella handlingsplaner genomförts inom området våld i nära relationer. De har omfattat insatser inom flera olika politikområden och syftat till att öka skydd och stöd till våldsutsatta, stärka det våldsförebyggande arbetet, stärka kvalitet och effektivitet i rättsväsendet samt att utveckla insatser riktade till våldsutövare. Det samlade nationella arbetet har också haft som mål att öka samverkan och stärka kunskapsläget på området. Äldre våldsutsatta personer har i detta arbete lyfts fram som en av flera särskilt utsatta grupper.

En särskild utredare är tillsatt för att arbeta fram en samlad nationell strategi för att nå målet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Ett syfte är att åstadkomma ett mer målinriktat och strukturerat arbete på både nationell, regional och lokal nivå. Utredaren ska i dialog med myndigheter, organisationer och andra aktörer senast den 29 maj 2015 föreslå långsiktiga och kortsiktiga mål, samt lämna förslag till hur dessa ska följas upp.

Enligt ett tillkännagivande om att motverka våld mot äldre (bet. 2012/13:SoU12, rskr. 2012/13:171) skulle regeringen under 2013 återkomma med en samlad redovisning till riksdagen om vilken strategi man valt för att motverka våld mot äldre.

Regeringen har i skrivelse 2014/15:75 Redogörelse för behandlingen av riksdagens skrivelser till regeringen angett att momentet kan anses slutbehandlat genom den beslutade strategin 2014 om våld mot äldre personer inom vård och omsorg samt Socialstyrelsens uppdrag att genomföra en utbildningsinsats.

## Tidigare behandling

Socialutskottet såg i betänkande 2013/14:SoU11 Ett värdigt liv – äldrepolitisk översikt 2006–2014 mycket positivt på att regeringen avser att återkomma till riksdagen med en redovisning av en strategi för att motverka våld mot äldre före mars månads utgång (s. 25). Riksdagen följde utskottet.

## Utskottets ställningstagande

Våld och övergrepp mot äldre personer är en mycket angelägen fråga att uppmärksamma, och våldsutsatthet och stöd till dem som har utsatts behöver lyftas i utvecklingen av äldreomsorgen och vården av äldre.

Utskottet ser positivt på att regeringen har antagit en nationell strategi om våld mot äldre inom vård och omsorg och att en särskild utredare i dialog med myndigheter, organisationer och andra aktörer arbetar med att ta fram en samlad nationell strategi för att nå målet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra (dir. 2014:25). Utskottet noterar att Socialstyrelsen arbetar med att stödja kommunerna och andra aktörer med att öka kunskapen och höja kompetensen bland omsorgspersonal när det gäller våld mot äldre. Utskottet noterar även att utredningen Åtgärder för att främja äldres hälsa, trygghet och självbestämmande (dir. 2014:2) bl.a. har att ta upp frågor om säkerhetsfrämjande åtgärder när det gäller äldre personer som kan drabbas av våld och andra övergrepp i den kommunala äldreomsorgen, t.ex. i nära relationer. Utskottet konstaterar att rättsväsendet redan i dag har till uppgift att arbeta aktivt med dessa frågor.

Det finns inte skäl för riksdagen att föregripa det arbete som pågår inom området. Utskottet avstyrker motionerna 2014/15:1051 (FP) yrkandena 1 och 2 samt 2014/15:446 (KD) yrkande 2.

# Reservationer

## 1. Kvalitet, trygghet, hälsa och boende, punkt 1 (M)

av Cecilia Widegren (M), Finn Bengtsson (M), Amir Adan (M) och Sofia Fölster (M).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2014/15:1909 av Göran Hägglund m.fl. (KD) yrkande 3 och

2014/15:2662 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkandena 6, 7, 9, 10, 15 och 20 samt

avslår motionerna

2014/15:55 av Jimmy Ståhl (SD),

2014/15:164 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkande 4,

2014/15:248 av Carina Herrstedt (SD),

2014/15:360 av Lotta Finstorp (M),

2014/15:433 av Susanne Eberstein och Eva Sonidsson (S) yrkandena 1 och 2,

2014/15:803 av Lena Ek och Per Åsling (C),

2014/15:937 av Lena Hallengren och Christer Engelhardt (S),

2014/15:1455 av Carina Ohlsson (S),

2014/15:1611 av Barbro Westerholm m.fl. (FP),

2014/15:1954 av Krister Hammarbergh (M),

2014/15:2012 av Christian Holm och Jessica Polfjärd (M),

2014/15:2670 av Per Ramhorn och Hanna Wigh (SD) och

2014/15:2960 av Per Ramhorn m.fl. (SD) yrkande 13.

### *Ställningstagande*

En enskilds önskemål om boende ser olika ut och förändras även över tid. Att ha möjlighet att själv bestämma hur och var man vill bo är en central del i människors välbefinnande. Det bör därför införas fler valmöjligheter och olika typer av äldreboenden. Vidare bör kommunerna genom ekonomiskt stöd förbättra arbetet med att skapa fler alternativa boendeformer som är anpassade för äldre. Regeringen bör verka för att de sociala aktiviteterna ökar på olika typer av äldreboenden. Mat och måltider bör prioriteras och regeringen bör driva på utvecklingen genom stimulansbidrag. Flera studier visar på att hälsofrämjande insatser har stor betydelse för hälsa, livskvalitet och välbefinnande, vilket ger positiva effekter långt upp i åldrarna. Regeringen bör utreda hur ensamhet kan motverkas och hur den sociala samvaron kan förbättras för äldre och skyndsamt se över och öka antalet kontaktpunkter och

mötesplatser för äldre. Bättre och mer användarvänlig teknik i bostäder ger äldre bättre förutsättningar att bo bekvämt och tryggt längre upp i åldrarna. Regeringen bör införa en riktad satsning på it inom äldreomsorgen. Det som nu anförs bör riksdagen ge regeringen till känna.

## **2. Kvalitet, trygghet, hälsa och boende, punkt 1 (SD)**

av Christina Östberg (SD) och Carina Herrstedt (SD).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2014/15:55 av Jimmy Ståhl (SD),

2014/15:1611 av Barbro Westerholm m.fl. (FP),

2014/15:1909 av Göran Hägglund m.fl. (KD) yrkande 3,

2014/15:2662 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkandena 7 och 9 samt

2014/15:2670 av Per Ramhorn och Hanna Wigh (SD),

bifaller delvis motion

2014/15:2960 av Per Ramhorn m.fl. (SD) yrkande 13 och

avslår motionerna

2014/15:164 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkande 4,

2014/15:248 av Carina Herrstedt (SD),

2014/15:360 av Lotta Finstorp (M),

2014/15:433 av Susanne Eberstein och Eva Sonidsson (S) yrkandena 1 och 2,

2014/15:803 av Lena Ek och Per Åsling (C),

2014/15:937 av Lena Hallengren och Christer Engelhardt (S),

2014/15:1455 av Carina Ohlsson (S),

2014/15:1954 av Krister Hammarbergh (M),

2014/15:2012 av Christian Holm och Jessica Polfjärd (M) och

2014/15:2662 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkandena 6, 10, 15 och 20.

### *Ställningstagande*

Lagen om registerkontroll bör utökas så att den omfattar anställda, praktiserande och studerande inom sjukvård, äldreomsorg, psykiatri och särskilda boenden för funktionshindrade. Vidare är det en trygghet för de äldre om anställda genom sin klädsel eller någon form av arbetsrelaterad identifikation kan visa vilka de är när de besöker vårdtagare vid hembesök. Det behöver införas regler inom hemtjänsten för detta. Flera studier visar också på att hälsofrämjande insatser har stor betydelse för hälsa, livskvalitet och välbefinnande, vilket ger positiva effekter långt upp i åldrarna. Regeringen bör utreda hur ensamhet kan motverkas och hur den sociala samvaron kan



förbättras hos äldre och skyndsamt se över och öka antalet kontaktpunkter och mötesplatser för äldre. Även riskbruk bland äldre behöver förebyggas och behandlas, särskilt bland kvinnor. Kommunerna behöver skapa rutiner för omhändertagande av äldre med missbruksproblem. Alkoholskador hos äldre bör förebyggas genom riktade preventiva insatser inom primärvården. Slutligen bör mat och måltider inom äldreomsorgen vara ett prioriterat område för kommunen. För att driva på utvecklingen bör regeringen införa stimulansbidrag. Det som nu anförs bör riksdagen ge regeringen till känna.

### **3. Kvalitet, trygghet, hälsa och boende, punkt 1 (V)**

av Karin Rågsjö (V).

#### *Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2014/15:164 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkande 4 och avslår motionerna

2014/15:55 av Jimmy Ståhl (SD),

2014/15:248 av Carina Herrstedt (SD),

2014/15:360 av Lotta Finstorp (M),

2014/15:433 av Susanne Eberstein och Eva Sonidsson (S) yrkandena 1 och 2,

2014/15:803 av Lena Ek och Per Åsling (C),

2014/15:937 av Lena Hallengren och Christer Engelhardt (S),

2014/15:1455 av Carina Ohlsson (S),

2014/15:1611 av Barbro Westerholm m.fl. (FP),

2014/15:1909 av Göran Hägglund m.fl. (KD) yrkande 3,

2014/15:1954 av Krister Hammarbergh (M),

2014/15:2012 av Christian Holm och Jessica Polfjärd (M),

2014/15:2662 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkandena 6, 7, 9, 10, 15 och 20,

2014/15:2670 av Per Ramhorn och Hanna Wigh (SD) och

2014/15:2960 av Per Ramhorn m.fl. (SD) yrkande 13.

#### *Ställningstagande*

Det är dags att kvalitetssäkra hemtjänsten och se till att äldre personer som har hemtjänst får de insatser och den tid som de har rätt till. Regeringen bör ge Socialstyrelsen i uppdrag att se över hur vården och omsorgen i det ordinära boendet kan kvalitetssäkras. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

### **4. Kvalitet, trygghet, hälsa och boende, punkt 1 (FP)**

av Barbro Westerholm (FP).

*Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2014/15:1611 av Barbro Westerholm m.fl. (FP) och

avslår motionerna

2014/15:55 av Jimmy Ståhl (SD),

2014/15:164 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkande 4,

2014/15:248 av Carina Herrstedt (SD),

2014/15:360 av Lotta Finstorp (M),

2014/15:433 av Susanne Eberstein och Eva Sonidsson (S) yrkandena 1 och 2,

2014/15:803 av Lena Ek och Per Åsling (C),

2014/15:937 av Lena Hallengren och Christer Engelhardt (S),

2014/15:1455 av Carina Ohlsson (S),

2014/15:1909 av Göran Hägglund m.fl. (KD) yrkande 3,

2014/15:1954 av Krister Hammarbergh (M),

2014/15:2012 av Christian Holm och Jessica Polfjärd (M),

2014/15:2662 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkandena 6, 7, 9, 10, 15 och 20,

2014/15:2670 av Per Ramhorn och Hanna Wigh (SD) och

2014/15:2960 av Per Ramhorn m.fl. (SD) yrkande 13.

*Ställningstagande*

Riskbruk bland äldre behöver förebyggas och behandlas särskilt bland kvinnor. Kommunerna behöver skapa rutiner för omhändertagande av äldre med missbruksproblem. Alkoholskador hos äldre bör också förebyggas genom riktade preventiva insatser inom primärvården. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

**5. Kvalitet, trygghet, hälsa och boende, punkt 1 (KD)**

av Emma Henriksson (KD).

*Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2014/15:1909 av Göran Hägglund m.fl. (KD) yrkande 3 och

avslår motionerna

2014/15:55 av Jimmy Ståhl (SD),

2014/15:164 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkande 4,

2014/15:248 av Carina Herrstedt (SD),  
2014/15:360 av Lotta Finstorp (M),  
2014/15:433 av Susanne Eberstein och Eva Sonidsson (S) yrkandena 1 och 2,  
2014/15:803 av Lena Ek och Per Åsling (C),  
2014/15:937 av Lena Hallengren och Christer Engelhardt (S),  
2014/15:1455 av Carina Ohlsson (S),  
2014/15:1611 av Barbro Westerholm m.fl. (FP),  
2014/15:1954 av Krister Hammarbergh (M),  
2014/15:2012 av Christian Holm och Jessica Polfjärd (M),  
2014/15:2662 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkandena 6, 7, 9, 10, 15 och 20,  
2014/15:2670 av Per Ramhorn och Hanna Wigh (SD) och  
2014/15:2960 av Per Ramhorn m.fl. (SD) yrkande 13.

### *Ställningstagande*

Mat och måltider inom äldreomsorgen bör vara ett prioriterat område för kommunen. För att driva på utvecklingen bör regeringen införa stimulansbidrag. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

### **6. Valfrihet och inflytande, punkt 2 (M, C, FP, KD)**

av Emma Henriksson (KD), Cecilia Widegren (M), Finn Bengtsson (M), Anders W Jonsson (C), Amir Adan (M), Barbro Westerholm (FP) och Sofia Fölster (M).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2014/15:1850 av Hans Rothenberg m.fl. (M) yrkande 27,

2014/15:1909 av Göran Hägglund m.fl. (KD) yrkande 1,

2014/15:2431 av Anders W Jonsson (C),

2014/15:2454 av Emma Henriksson m.fl. (KD, M, C, FP) yrkandena 20 och 33 samt

2014/15:2662 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkande 16 och avslår motionerna

2014/15:164 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkande 6,

2014/15:1281 av Sten Bergheden (M),

2014/15:1760 av Lars Hjälmered (M),

2014/15:1952 av Krister Hammarbergh (M),

2014/15:2030 av Teresa Carvalho m.fl. (S),

2014/15:2401 av Finn Bengtsson och Margareta B Kjellin (M) yrkandena 1 och 2,

2014/15:2664 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkandena 5 och 12 samt

2014/15:2874 av Fredrik Schulte (M) yrkande 2.

### *Ställningstagande*

Valfriheten inom äldreomsorgen bör utvecklas. Det gäller t.ex. rätten att välja mat eller färdtjänst. Det bör ställas krav på att kommunerna tillhandahåller valfrihet för äldre, antingen genom upphandling och ramavtal eller LOV. Den enskildes inflytande över omsorgens innehåll bör stärkas genom en förenklad biståndsprövning. Regeringen bör se över dessa frågor och återkomma till riksdagen. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

## **7. Valfrihet och inflytande, punkt 2 (V)**

av Karin Rågsjö (V).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2014/15:164 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkande 6 och avslår motionerna

2014/15:1281 av Sten Bergheden (M),

2014/15:1760 av Lars Hjalmered (M),

2014/15:1850 av Hans Rothenberg m.fl. (M) yrkande 27,

2014/15:1909 av Göran Hägglund m.fl. (KD) yrkande 1,

2014/15:1952 av Krister Hammarbergh (M),

2014/15:2030 av Teresa Carvalho m.fl. (S),

2014/15:2401 av Finn Bengtsson och Margareta B Kjellin (M) yrkandena 1 och 2,

2014/15:2431 av Anders W Jonsson (C),

2014/15:2454 av Emma Henriksson m.fl. (KD, M, C, FP) yrkandena 20 och 33,

2014/15:2662 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkande 16,

2014/15:2664 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkandena 5 och 12 samt

2014/15:2874 av Fredrik Schulte (M) yrkande 2.

### *Ställningstagande*

En förutsättning för valfrihet är att den äldre också är delaktig i biståndsbedömningen och tar fram en genomförandeplan. Regeringen bör därför ge Socialstyrelsen i uppdrag att utveckla och sprida kunskap om hur kommunerna kan göra äldreomsorgen mer flexibel och öka inflytandet för äldre på äldreboenden och inom hemtjänsten. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

## 8. Övrigt om valfrihet och inflytande, punkt 3 (M)

av Cecilia Widegren (M), Finn Bengtsson (M), Amir Adan (M) och Sofia Fölster (M).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2014/15:1909 av Göran Hägglund m.fl. (KD) yrkande 4 och 2014/15:2662 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkande 14.

### *Ställningstagande*

Regeringen bör under denna valperiod återkomma med förslag till lagändringar så att alla äldre får rätt att välja alternativ inom hemtjänsten enligt LOV. Det finns även behov av en nationell strategi för idéburen vård och omsorg. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

## 9. Övrigt om valfrihet och inflytande, punkt 3 (SD)

av Christina Östberg (SD) och Carina Herrstedt (SD).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2014/15:2662 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkande 14 och avslår motion 2014/15:1909 av Göran Hägglund m.fl. (KD) yrkande 4.

### *Ställningstagande*

Regeringen bör under denna valperiod återkomma med förslag till lagändringar så att alla äldre får rätt att välja alternativ inom hemtjänsten enligt LOV. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

## 10. Övrigt om valfrihet och inflytande, punkt 3 (KD)

av Emma Henriksson (KD).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2014/15:1909 av Göran Hägglund m.fl. (KD) yrkande 4 och avslår motion

2014/15:2662 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkande 14.

### *Ställningstagande*

Det bör förenklas för idéburna företag och organisationer att verka i välfärden. Regeringen bör se över frågan. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

## **11. Kunskap och kompetens, punkt 4 (M)**

av Cecilia Widegren (M), Finn Bengtsson (M), Amir Adan (M) och Sofia Fölster (M).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2014/15:2662 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkandena 17 och 18 samt avslår motionerna

2014/15:164 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkandena 1, 2, 5 och 8,

2014/15:253 av Per Ramhorn (SD),

2014/15:1441 av Hannah Bergstedt (S),

2014/15:1450 av Lars Eriksson (S),

2014/15:2316 av Jan Björklund m.fl. (FP) yrkande 4 och

2014/15:2791 av Roza Güclü Hedin m.fl. (S).

### *Ställningstagande*

Den nationella värdegrunden och lokala värdighetsgarantier ska ligga till grund för insatser oavsett vem som tillhandahåller vården. De kommunala kvalitetskriterierna ska vara tydliga och möjliga att både tillgodose och utvärdera. Systemen för lokala värdighetsgarantier bör skyndsamt utvecklas. Även arbetet med gemensamma journaler bör påskyndas. Detta är särskilt viktigt för svårt sjuka äldre så att de får rätt sjukvård eller rätt läkemedel vid rätt tillfälle och i rätt mängd. Regeringen bör se över dessa frågor. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

## 12. Kunskap och kompetens, punkt 4 (SD)

av Christina Östberg (SD) och Carina Herrstedt (SD).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2014/15:253 av Per Ramhorn (SD) och avslår motionerna 2014/15:164 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkandena 1, 2, 5 och 8, 2014/15:1441 av Hannah Bergstedt (S), 2014/15:1450 av Lars Eriksson (S), 2014/15:2316 av Jan Björklund m.fl. (FP) yrkande 4, 2014/15:2662 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkandena 17 och 18 samt 2014/15:2791 av Roza Güclü Hedin m.fl. (S).

### *Ställningstagande*

Vårduppgifterna blir allt fler och mer kvalificerade och det behöver ställas krav på fördjupad kompetens hos personalen. Det bör därför införas gemensamma nationella yrkeskrav för att få arbeta med vård och omsorg av äldre. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

## 13. Kunskap och kompetens, punkt 4 (V)

av Karin Rågsjö (V).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2014/15:164 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkandena 2, 5 och 8 samt avslår motionerna 2014/15:164 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkande 1, 2014/15:253 av Per Ramhorn (SD), 2014/15:1441 av Hannah Bergstedt (S), 2014/15:1450 av Lars Eriksson (S), 2014/15:2316 av Jan Björklund m.fl. (FP) yrkande 4, 2014/15:2662 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkandena 17 och 18 samt 2014/15:2791 av Roza Güclü Hedin m.fl. (S).

### *Ställningstagande*

Regeringen bör se över möjligheterna att permanenta verksamheterna vid Svenskt Demenscentrum och Nationellt kompetenscentrum anhöriga. Vidare bör inte fler personer än nödvändigt vara involverade i att hjälpa en äldre person. Regeringen bör därför ge Socialstyrelsen i uppdrag att i samarbete med Sveriges Kommuner och Landsting ta fram metoder och kunskap för hur kommunerna kan arbeta för att öka personalkontinuiteten. Vad nu angetts bör riksdagen ge regeringen till känna.

## **14. Kunskap och kompetens, punkt 4 (FP)**

av Barbro Westerholm (FP).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2014/15:2316 av Jan Björklund m.fl. (FP) yrkande 4 och avslår motionerna

2014/15:164 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkandena 1, 2, 5 och 8,

2014/15:253 av Per Ramhorn (SD),

2014/15:1441 av Hannah Bergstedt (S),

2014/15:1450 av Lars Eriksson (S),

2014/15:2662 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkandena 17 och 18 samt

2014/15:2791 av Roza Güclü Hedin m.fl. (S).

### *Ställningstagande*

Kommunerna behöver se till att hbt-kompetens inkluderas i äldreomsorgspersonalens utbildning och fortbildning. Det bör även skapas fler äldreboenden med hbt-profil. Regeringen bör se över dessa frågor. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

## **15. Översyn av kunskapsläget, punkt 5 (M, C, FP, KD)**

av Emma Henriksson (KD), Cecilia Widegren (M), Finn Bengtsson (M), Anders W Jonsson (C), Amir Adan (M), Barbro Westerholm (FP) och Sofia Fölster (M).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion



2014/15:2454 av Emma Henriksson m.fl. (KD, M, C, FP) yrkandena 16 och 17.

### *Ställningstagande*

Ett mer strukturerat samarbete mellan kommuner och ideella organisationer kan skapa bättre förutsättningar för fler äldre att leva ett rikt liv. Kunskapsläget behöver därför ses över och vägledningar och utbildningsmaterial tas fram med inriktning på aktivering av äldre samt tidig upptäckt och behandling av psykisk ohälsa. Även när det gäller rehabilitering och hemsjukvård bland äldre behöver kunskapsläget ses över. Regeringen bör se över dessa frågor. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

### **16. Äldreomsorg på det egna språket och stöd till anhöriga med utländsk bakgrund, punkt 6 (V)**

av Karin Rågsjö (V).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2014/15:164 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkande 7 och avslår motionerna 2014/15:23 av Nina Lundström (FP) yrkande 6 och 2014/15:1613 av Bengt Eliasson (FP) yrkandena 1–3.

### *Ställningstagande*

Det finns ett stort behov av att utveckla metoder för att nå anhöriga med utländsk bakgrund. Socialstyrelsen bör få i uppdrag att särskilt uppmärksamma hur äldrevården fungerar för äldre med utländsk bakgrund samt hur stödet till anhörigvårdare med utländsk bakgrund utvecklas. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

### **17. Äldreomsorg på det egna språket och stöd till anhöriga med utländsk bakgrund, punkt 6 (FP)**

av Barbro Westerholm (FP).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2014/15:1613 av Bengt Eliasson (FP) yrkandena 1–3 och avslår motionerna

2014/15:23 av Nina Lundström (FP) yrkande 6 och

2014/15:164 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkande 7.

### *Ställningstagande*

Många blir dövblinda sent i livet. Statskontoret uppskattar antalet över 75 år till ca 30-40 000 personer. Det behövs kunskap om hur många som är dövblinda och om behovet av insatser bland äldre. Vidare behöver behovet av tolktjänst i allmänhet och för dövblinda äldre i synnerhet kartläggas. Behovet bör tillgodoses oavsett var man bor i Sverige. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

### **18. Våld mot äldre, punkt 7 (SD, FP)**

av Barbro Westerholm (FP), Christina Östberg (SD) och Carina Herrstedt (SD).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2014/15:1051 av Barbro Westerholm (FP) yrkandena 1 och 2 samt avslår motion

2014/15:2446 av Désirée Pethrus (KD) yrkande 2.

### *Ställningstagande*

Erfarenheten visar att rättsväsendet inte arbetar aktivt med frågor om våld och övergrepp mot äldre, bl.a. på grund av bristande kunskap om hur man bäst hjälper brottsoffer och hur man samarbetar med socialtjänsten och hälso- och sjukvården. Den nationella strategin bör därför även omfatta rättsväsendet för att understryka dess ansvar att förebygga och hjälpa årsrika personer som utsatts för våld och övergrepp i nära relationer samt att samverka med vården och omsorgen. Vidare bör det införas en anmälningsskyldighet i socialtjänstlagen när det gäller våld och övergrepp för alla myndigheter och yrkesgrupper som kommer i kontakt med äldre och vuxna med funktionsnedsättning. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

### **19. Våld mot äldre, punkt 7 (KD)**

av Emma Henriksson (KD).

*Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2014/15:2446 av Désirée Pethrus (KD) yrkande 2 och

avslår motion

2014/15:1051 av Barbro Westerholm (FP) yrkandena 1 och 2.

*Ställningstagande*

Forskning visar att det är de mest omsorgskrävande äldre som bor på institution som löper störst risk för att utsättas för våld och övergrepp. Vården måste därför ges ökade resurser så att personalen får tid att ägna sig åt patienterna och inte bara vårda dem fysiskt utan också se till deras sociala behov. Vidare behöver vårdpersonalen erbjudas kompetensutveckling inom detta område. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

BILAGA

## Förteckning över behandlade förslag

### Motioner från allmänna motionstiden 2014/15

*2014/15:23 av Nina Lundström (FP):*

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om äldreomsorg och äldreombud.

*2014/15:55 av Jimmy Ståhl (SD):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om trygghet för de äldre i deras hem.

*2014/15:164 av Karin Rågsjö m.fl. (V):*

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ge Statistiska centralbyrån i uppdrag att årligen publicera personalstatistik för offentligt finansierad äldreomsorg.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör se över möjligheten att permanenta verksamheten vid Svenskt Demenscentrum.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ge Socialstyrelsen i uppdrag att se över hur vård och omsorg i det ordinära boendet kan kvalitetssäkras.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ge Socialstyrelsen i uppdrag att i samarbete med Sveriges Kommuner och Landsting ta fram metoder och kunskaper för hur kommuner kan arbeta för att öka personalkontinuiteten.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Socialstyrelsen bör få i uppdrag att utveckla och sprida kunskap om hur kommunerna kan göra äldreomsorgen mer flexibel och öka inflytandet för äldre på äldreboenden och inom hemtjänsten.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Socialstyrelsen bör få i uppdrag att särskilt uppmärksamma hur äldreomsorgen fungerar för äldre med utländsk bakgrund och hur stödet till anhörigvårdare med utländsk bakgrund utvecklas.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör se över möjligheten att permanenta verksamheten vid Nationellt kompetenscentrum anhöriga.

*2014/15:248 av Carina Herrstedt (SD):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att staten bör stimulera kommunerna att införa nyckelfri hemtjänst.

*2014/15:253 av Per Ramhorn (SD):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om gemensamma nationella yrkeskrav inom vård av och omsorg om äldre.

*2014/15:360 av Lotta Finstorp (M):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att genomföra en översyn av resultatet av satsningen på trygghetsboenden.

*2014/15:433 av Susanne Eberstein och Eva Sonidsson (S):*

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en nationell äldrehälsovård.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att inrätta äldrevårdscentraler.

*2014/15:803 av Lena Ek och Per Åsling (C):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ökad tillsyn av demensboenden.

*2014/15:937 av Lena Hallengren och Christer Engelhardt (S):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att låta förstärka de fysioterapeutiska insatserna för äldre.

*2014/15:1051 av Barbro Westerholm (FP):*

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en vidgning av den nationella strategin mot våld och övergrepp mot åsrika människor i nära relationer.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa en anmälningsskyldighet i socialtjänstlagen när det gäller våld och övergrepp mot åsrika personer och människor med funktionsnedsättning.

*2014/15:1281 av Sten Bergheden (M):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över hur vi kan stärka de äldres rätt att välja mat, boende och omvårdnad.

*2014/15:1441 av Hannah Bergstedt (S):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om rätten till ett fungerande sexualliv som äldre.

*2014/15:1450 av Lars Eriksson (S):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över möjligheten till ett statligt finansierat kunskapslyft för att höja kompetensen inom äldreomsorgen.

*2014/15:1455 av Carina Ohlsson (S):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en kvalitetsplan för äldreomsorgen.

*2014/15:1611 av Barbro Westerholm m.fl. (FP):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att förebygga och behandla riskbruk av alkohol bland årsrika personer, särskilt bland kvinnor.

*2014/15:1613 av Bengt Eliasson (FP):*

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kartläggning av omfattningen av dövblindhet i Sverige.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om tolktjänst för dövblinda och döva.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behov av insatser för dövblinda.

*2014/15:1760 av Lars Hjalmered (M):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa valfrihet inom hemtjänst och särskilt boende.

*2014/15:1850 av Hans Rothenberg m.fl. (M):*

27. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa ett krav på kommunerna att tillhandahålla valfrihet för äldre, antingen genom upphandling, ramavtal eller genom lagen om valfrihetssystem.

*2014/15:1909 av Göran Hägglund m.fl. (KD):*

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av att äldre kan bestämma själva.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av god kvalitet på maten.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av en nationell strategi för idéburen vård och omsorg.

*2014/15:1952 av Krister Hammarbergh (M):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa en obligatorisk lag om valfrihetssystem (LOV) i samtliga kommuner och landsting.

*2014/15:1954 av Krister Hammarbergh (M):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att stötta kommuner som genomför förebyggande hälsobesök hos äldre över 75 år.

*2014/15:2012 av Christian Holm och Jessica Polfjärd (M):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att förbättra samordningen av äldrevården.

*2014/15:2030 av Teresa Carvalho m.fl. (S):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över förutsättningarna för kooperativa lösningar inom äldreomsorgen.

*2014/15:2316 av Jan Björklund m.fl. (FP):*

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om äldre hbt-personer.

*2014/15:2401 av Finn Bengtsson och Margareta B Kjellin (M):*

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en offentlig äldrepeng.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att göra lagen om valfrihetssystem (LOV) obligatorisk för kommuner.

*2014/15:2431 av Anders W Jonsson (C):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa en rätt för äldre att bestämma över innehållet i sin omsorg.

*2014/15:2446 av Désirée Pethrus (KD):*

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om åtgärder för att minska utsattheten för våld bland äldre kvinnor och kvinnor med funktionsnedsättning.

*2014/15:2454 av Emma Henriksson m.fl. (KD, M, C, FP):*

16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att kartlägga kunskapsläget och ta fram vägledningar och utbildningsmaterial med inriktning på aktivering av äldre, tidig upptäckt och behandling av psykisk ohälsa.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att under mandatperioden se över kunskapsläget vad gäller rehabilitering och hemsjukvård bland äldre.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ytterligare stärka den enskildes inflytande över omsorgens innehåll genom en förenklad biståndsprövning.
33. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa ett krav på att kommunerna tillhandahåller valfrihet för äldre, antingen genom upphandling, ramavtal eller LOV.

*2014/15:2662 av Cecilia Widegren m.fl. (M):*

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att stimulera kommuner att förbättra arbetet med att skapa fler alternativa boendeformer som är anpassade för äldre.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att under denna mandatperiod verka för fler sociala aktiviteter på boenden.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att under denna mandatperiod utreda hur vi kan motverka ensamhet och förbättra den sociala samvaron hos äldre.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att skyndsamt se över och öka antalet kontaktpunkter och mötesplatser för äldre.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma under denna mandatperiod med förslag till lagändringar så att alla äldre ska få rätt att välja alternativ inom hemtjänsten (lagen om valfrihetssystem, LOV).



15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att under denna mandatperiod införa fler valmöjligheter och olika typer av äldreboenden.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att skyndsamt under denna mandatperiod påbörja arbetet för en förenklad biståndsbedömning.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att skyndsamt utveckla systemet med lokala värdighetsgarantier.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att under denna mandatperiod skyndsamt fortsätta arbetet med gemensamma journaler.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att under denna mandatperiod införa en riktad satsning för att implementera it inom äldreomsorgen.

*2014/15:2664 av Cecilia Widegren m.fl. (M):*

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att äldre som behöver hemtjänst ska ha laglig rätt att välja vem som ska anordna den under denna mandatperiod.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att äldre och anhöriga snarast möjligt under denna mandatperiod ska ha tydliga rättigheter och valmöjlighet som tillämpas lika i hela landet.

*2014/15:2670 av Per Ramhorn och Hanna Wigh (SD):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utöka lagen om registerkontroll så att den omfattar anställda, praktiserande och studerande i sjukvården, äldreomsorgen och psykiatri och vid särskilda boenden för personer med funktionsnedsättning.

*2014/15:2791 av Roza Güclü Hedin m.fl. (S):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över situationen för äldre hbt-personer.

*2014/15:2874 av Fredrik Schulte (M):*

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om möjligheten att överväga en obligatorisk nationell äldrepeng kopplad till ett nationellt regelverk motsvarande lagen om valfrihetssystem som ger äldre rätt att välja omsorgstjänster i hela landet.

*2014/15:2960 av Per Ramhorn m.fl. (SD):*

13. Riksdagen beslutar om utökad registerkontroll inom sjukvård, äldreomsorg, psykiatri och inom särskilda boenden för funktionshindrade.